

Nr 11

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående avveckling av stödet till odling av spånadslin och hampa; given Stockholms slott den 30 december 1965.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Eric Holmqvist

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen förordas att stöd till odlingen av spånadslin och hampa ej längre skall utgå. Till följd härav torde driften vid linberedningsverket i Lahlholm och hampberedningsverket i Visby komma att läggas ned när befintliga lager av lin- och hamphalm bearbetats. Vid linberedningsverket väntas halm-lagret räcka till september eller oktober 1966 eller, om arbetsstyrkan minskas, till början av år 1967. Hampberedningsverket torde inställa driften under försommaren 1966.

För att underlätta omställningen för personalen vid beredningsverken föreslås att särskilda avgångsersättningar utgår av statsmedel. De beräknas kosta ca 800 000 kr.

*Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den
30 december 1965.*

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, KLING, EDENMAN, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GUSTAFSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Holmqvist, fråga om *avveckling av stödet till odling av spånadslin och hampa* och anför.

Inledning

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 18 oktober 1963 tillkallades kanslichefen Yngve Ericsson för att överväga frågan om stödet åt spånadslin- och hamphanteringen på längre sikt m. m. (direktiv se 1964 års riksdagsberättelse s. 349). Utredningen har den 30 juni 1965 överlämnat betänkandet »Lin och hampa» (Stencil Jo 1965: 2).

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av arbetsmarknadsstyrelsen, statskontoret, lantbruksstyrelsen, statens jordbruksnämnd, styrelsen för lantbrukshögskolan, Skogs- och lantbruksakademien, kommerskollegium, överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap, länsstyrelserna i Gotlands, Kristianstads, Malmöhus och Hallands län, 1960 års jordbruksutredning, Sveriges utsädesförening, Sveriges lantbruksförbund, Riksförbundet Landsbygdens folk (RLF), Riksförbundet Lin och hampa, Hallands läns linodlareförening, Gotlands hampodlareförening, Sveriges allmänna linodlingsförening, Svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund, Landsorganisationen i Sverige (LO), Svenska arbetsgivareföreningen, Sveriges industriförbund, Textilrådet, Sveriges grossistförbund och Kooperativa förbundet. Lantbruksstyrelsen har bifogat yttranden av hushållningssällskapen i Gotlands, Kristianstads, Malmöhus och Hallands län. Statens jordbruksnämnd har bifogat yttrande av Sveriges oljeväxtintressenter, förening u. p. a. Kommerskollegium har bifogat yttranden av Skånes, Västergötlands och Norra Hallands samt Gotlands handelskammare. Länsstyrelsen i Hallands län har

bifogat yttrande av drätselkammaren i Laholms stad. Länsstyrelsen i Gotlands län har bifogat yttranden av länsarbetsnämnden i länet samt av drätselkammaren i Visby stad. LO har bifogat yttrande av Svenska textilarbetsförbundet.

Härutöver har i anledning av betänkandet skrift inkommit från Södra Hallands kommunalförbund. Sveriges utsädesförening har ingett PM beträffande den framtida verksamheten vid föreningens linlaboratorium.

Nuvarande förhållanden

Linodlingen. I jämförelse med andra textilråvaror, t. ex. bomull, spelar linet en ringa roll. Den största produktionen av spånadslin har Sovjetunionen och vissa andra östeuropeiska länder, vilka svarar för mer än hälften av världsproduktionen. Av övriga länder har Frankrike, Belgien, Nederländerna och Turkiet den största odlingen. Inom EFTA-länderna förekommer linodling endast i Danmark och Sverige.

I Sverige förekom i äldre tider en ganska omfattande linodling. Sedan 1900-talets början har emellertid linarealen varit sjunkande. Denna tendens har avbrutits endast av kortare perioder under de båda världskrigen, då försörjningssvårigheter beträffande textilprodukter ledde till statliga stödåtgärder till linodling och linberedning.

Nu mera är linodlingen koncentrerad till västra Skåne och södra Halland och av de sex linberedningsverk som var i drift i slutet av 1940-talet återstår ett, nämligen det i Laholm. Den besädda arealen rör sig numera omkring 2 000 ha mot 4 500 ha under 1940-talets mitt. Vid linberedningsverket var i april 1965 182 personer anställda.

Linodlingens omfattning i Sverige under senare år framgår av nedanstående tablå över besädd areal, antal odlare och areal per odlare.

År	Besädd areal ha	Antal odlare	Areal per odlare ha
1958	2 191	426	5,14
1959	2 161	414	5,22
1960	2 471	515	4,80
1961	1 837	422	4,35
1962	1 875	457	4,10
1963	1 937	456	4,25
1964	2 234	519	4,30

Av följande sammanställning framgår skörden av repad spånadslinhalm och linfrö, totalt och i kg per ha.

År	Besädd areal ha	Halm		Frö	
		ton	kg/ha	ton	kg/ha
1958	2 191	9 782	4 465	2 022	923
1959	2 161	6 588	3 049	2 029	939
1960	2 471	10 039	4 063	2 610	1 056
1961	1 837	8 750	4 763	1 911	1 040
1962	1 875	10 906	5 817	2 054	1 095
1963	1 937	8 869	4 578	2 084	1 076
1964 ¹	2 234	11 200	5 000	2 200	1 000

¹ Preliminära siffror.

Av odlarna erhållen betalning för frörepad linhalm och linfrö, som sålts till linberedningsverket i Laholm, anges i följande tabell.

År	Betalning för linhalm		Betalning för frö		Sammanlagd betalning för halm och frö 1 000 kr	Medelbruttoinkomst kr per ha		
	totalt 1 000 kr	kr per kg	totalt 1 000 kr	kr per kg		av halm	av frö	total
1958	1 189	0: 122	1 476	0: 730	2 666	543	674	1 217
1959	1 084	0: 165	1 469	0: 724	2 553	501	680	1 181
1960	1 644	0: 164	2 025	0: 776	3 669	665	820	1 485
1961	1 207	0: 138	1 535	0: 804	2 742	657	836	1 493
1962	1 428	0: 131	1 821	0: 887	3 250	762	971	1 733
1963	1 028	0: 116	1 888	0: 906	2 915	531	975	1 506
1964 ¹	1 150	0: 100	2 250	0: 900	3 400	510	990	1 500

¹ Preliminära siffror.

Som en form av betalning kan också räknas att beredningsverket bekostar viss odlingservice samt transporten från odlare till verket av halmen. Denna kostnad uppgår till omkring 5 öre per kg halm.

I efterföljande tabell anges produktionen av linfiber vid linberedningsverket i Laholm.

Produktionsår (1 april— 31 mars)	Rötad tåga		Rötad lin- brisé		Rötade blå- nor		Grönbe- redd fiber		Total rötad och grönbe- redd fiber		Utbyte av rö- tad fiber i % av halm		
	Kvantitet ton	Värde 1 000 kr.	Kvantitet ton	Värde 1 000 kr.	Kvantitet ton	Värde 1 000 kr.	Kvantitet ton	Värde 1 000 kr.	Kvantitet ton	Värde 1 000 kr.	Tåga	Blånor	Totalt
1957/58	736	1 907	640	1 068	951	667	564	322	2 892	3 964	6,7	14,6	21,3
1958/59	710	1 661	578	881	1 424	975	324	159	3 035	3 677	5,7	15,9	21,6
1959/60	605	1 463	359	575	1 337	951	166	81	2 467	3 070	5,7	15,8	21,5
1960/61	426	1 095	238	410	1 176	910	172	92	2 013	2 507	4,9	16,1	21,0
1961/62	485	1 251	217	383	1 330	1 051	145	82	2 177	2 766	5,2	16,8	22,0
1962/63	619	1 620	306	648	1 222	1 046	156	83	2 303	3 397	6,4	15,9	22,3
1963/64	426	1 217	321	723	1 330	1 397	128	84	2 205	3 421	4,4	17,2	21,6
1964/65	305	838	429	880	902	1 025	196	136	1 832	2 879	3,3	14,5	17,8

I de angivna totalsiffrorna ingår även fiber av ej spinnbar kvalitet m. m. Värdet av denna produktion uppskattas till ca 600 000 kr. per år.

Försäljningen av linfiber har under åren 1958—1963 uppgått till högst 2 494 ton (1958) och lägst 1 569 ton (1960). Till linspinnerier har sålts högst

50,6 % (1963) och lägst 34,8 % (1961), till hampspinnerier och repslagerier m. m. högst 20,1 % (1962) och lägst 11,3 % (1958) samt till export högst 50,9 % (1960) och lägst 34,0 % (1962).

Importen av lin, huvudsakligen till linspinnerierna, är i allmänhet tämligen oförändrad år från år och ligger omkring 2 500—2 800 ton. Importen från olika länder har växlat avsevärt men största delen har härrört från Belgien, Sovjetunionen, Nederländerna och Frankrike.

Linspinneriernas totala årsbehov av linfiber brukar röra sig mellan 3 500 och 4 000 ton. Mellan 35 och 50 % av den svenska linfibern lämpar sig för sådana produkter som tillverkas av de svenska spinnerierna, medan lägre fiberkvaliteter till största delen exporteras. Den bättre fibern fyller ungefär en tredjedel av fiberbehovet för de svenska linspinnerierna, vilka i övrigt måste importera erforderlig fiber.

Priserna på linfiber har gått ner under de senaste tio åren. Den största sänkningen skedde mellan år 1955 och 1956.

Grunderna för nuvarande stöd åt linhanteringen fastställdes genom beslut av 1961 års riksdag (prop. 49, JoU 17, rskr 169). Beslutet avsåg 1961—1964 års skördar av spånadslin. Genom beslut av 1965 års riksdag (prop. 95, JoU 15, rskr 254) utsträcktes stödet till att omfatta även 1965 års skörd.

Stödet utgår av införselavgiftsmedel inom ramen för det belopp av 3 milj. kr. av införselavgifter för fettvaror som årligen sedan regleringsåret 1959/60 disponerats till stöd åt odlingen av oljelin. För linhalmen utgår pristilllägg för en kvantitet av högst 8 000 ton. Den sammanlagda kostnaden för pristillägget får inte överstiga 1 040 000 kr., vilket motsvarar 13 öre per kg halm. Om halmkvantiteten inte uppgår till 8 000 ton minskas stödbeloppet så att pristillägget per kg halm blir oförändrat 13 öre. Om däremot halmkvantiteten överstiger 8 000 ton blir pristillägget per kg linhalm mindre än 13 öre. Stödet för spånadslinfröet har formen av garantipris för en kvantitet av 2 400 ton frö med 18 % vattenhalt. Garantipriset bestäms av Sveriges oljeväxtintressenter, förening u. p. a., med hänsyn till skördens storlek, marknaden för linfrö och betalningen för andra fettråvaror. För åren 1961—1965 har fastställts ett garantipris av 80, 88, 90, 90 resp. 85 öre per kg. Skillnaden mellan garantipriset och det pris som oljeslagerierna har betalat för linfröet har täckts av införselavgiftsmedel.

Storleken av de bidrag av införselavgiftsmedel som utgått för att stödja spånadslinodlingen framgår av följande tabell (s. 6).

Hallands läns linodlareförening, som äger linberedningsverket i Laholm, har sedan länge haft statliga lån från hemslöjdslånefonden (numera statens hantverks- och industrilånefond). Med anledning av väntade likviditets-svårigheter för föreningen i anslutning till ett omfattande prisfall på linfiber beviljades föreningen genom beslut av 1957 års riksdag (prop. 2, JoU 2, rskr 58) ytterligare ett statslån på 1 milj. kr., vilket var amorterings- och räntefritt. Föreningens ekonomi hade år 1959 till följd av flera samman-

Års-skörd	Bidrag till							
	frörepad linhalm		frö		halm + frö	halm	frö	totalt
	totalt 1 000 kr.	kr. per kg	totalt 1 000 kr.	kr. per kg	totalt 1 000 kr		kr per ha.	
1961	1 040	0:119	400	0:209	1 440	566	218	784
1962	1 040	0:095	720	0:351	1 760	555	384	939
1963	1 040	0:117	846	0:406	1 886	537	437	974
1964 ¹	1 040	0:093	894	0:400	1 934	466	400	866

¹ Preliminära siffror. Skörden uppskattad till 5 000 kg repad halm och 1 000 kg frö per ha. Bidrag till fröodlingen uppskattat till samma belopp (avrundat) som utgått till 1963 års linfröskörd.

träffande omständigheter ånyo försämrats. På grund härav beslöt 1959 års riksdag (prop. 147, JoU 29, rskr 283) avskrivna nyss nämnda lån på 1 milj. kr. Vidare erhöll Kungl. Maj:t bemyndigande att bevilja linodlareföreningen uppskov med de räntor och amorteringar för lån från hemslöjdslånefonden, som skulle förfalla till betalning under åren 1959—1963. Genom beslut av 1963 års riksdag (prop. 134, JoU 14, rskr 180) har detta bemyndigande förlängts till att avse tiden intill utgången av år 1965. Sedan viss återbetalning skett år 1963 i anslutning till att föreningen sålde en spånskivefabrik uppgår föreningens skuld till hemslöjdslånefonden till sammanlagt 2 649 604 kr. För skulden, som är fördelad på fyra lån, har lämnats säkerhet i form av inteckningar i linberedningsverkets fabriksfastighet. Föreningen har fullgjort räntebetalningarna på lånen. Föreningens ekonomiska ställning för räkenskapsåret 1964/65 framgår av följande vinst- och förlusträkning samt balansräkning.

Vinst- och förlusträkning

Intäkter

Utgående lager av råvaror och fabrikat	1 290 910: 14
Extern försäljning inklusive prisgaranti för halm och frö	6 728 430: 81
Linryckning och diverse inkomster	304 306: 54
Inkomsträntor	44 973: 69
Influtna hyror	2 400: —
Erhållen brandskadeersättning	51 295: —
Summa kr.	8 422 316: 18

Kostnader

Ingående lager av råvaror och fabrikat	433 678: 12
Inköp av halm och frö	3 020 117: 09
Infrakt av halm och frö	402 480: 82
Odlings- och försöksverksamhet	76 281: 96
Fabriks- och linryckningskostnader, m. m.	3 523 306: 02
Utgående frakter och utlastning	128 348: 72
Försäljningsprovision till Riksförbundet Lin och hampa	23 591: 94
Allmänna förvaltningskostnader	420 815: 31
Utgiftsräntor	129 724: 20
Utrangering på grund av brandskada	51 295: —
Skatter	5 839: —

Avskrivningar:			
Maskiner och inventarier	120 221:—		
Fabriksbyggnader	80 956:—		
Bostadsbyggnader	529:—	201 706:—	
Nettovinst		5 132:—	
	Summa kr.	8 422 316:18	

Balansräkning

<i>Tillgångar</i>			
Omsättningstillgångar		397 840:81	
Kassa, bank och postgiro		1 887 455:06	
Fordringar av diverse personer		1 356 386:26	
Varulager		3 641 682:13	
<i>Anläggningstillgångar</i>			
Maskiner och inventarier	681 253:87		
Fabriksfastighet	1 372 755:80		
Bostadsfastigheter	50 322:—		
Andelar i Riksförbundet Lin och hampa	584 516:19		
Övriga andelar	10 144:70		
		2 698 992:56	
	Summa kr.	6 340 674:69	
<i>Skulder</i>			
Kortfristiga skulder			
Skulder till diverse personer	2 203 126:51		
Oguldna skatter	5 834:—		
		2 208 960:51	
<i>Långfristiga skulder</i>			
Checkräkningskredit	450 000:—		
Intecknings- och övriga lån	20 000:—		
Statslån	2 649 604:—		
		3 119 604:—	
<i>Eget kapital</i>			
Inbetalda insatser	784 262:52		
Reservfond	222 715:66		
Disponibla medel från föregående balansräkning	6 344:26		
Avgår avsatt till reservfonden	— 6 344:26		
		1 006 978 18	
Årets nettovinst		5 132:—	
	Summa kr.	6 340 674:69	

Hampodlingen. Mjukfibrig hampa odlas framför allt i Italien, Spanien, Jugoslavien, Sovjetunionen, Polen, Rumänien, Bulgarien och Ungern. Inom EFTA-länderna förekommer nämnvärd hampodling endast i Sverige. I jämförelse med andra textilråvaror spelar mjukhampan en underordnad roll.

Hampa av typen mjukhampa har odlats i Sverige sedan lång tid tillbaka. Arealen beräknas vid 1880-talets mitt ha uppgått till omkring 350 ha. Under de båda världskrigen ökade odlingen. År 1947 uppnåddes den största arealen, drygt 2 000 ha. Under senare år har odlingen rört sig mellan 500 och 1 000 ha och varit förlagd helt till Gotland. Av de båda hampberedningsverk som uppfördes under det andra världskriget återstår ett i Visby. Antalet anställda vid verket uppgick i maj 1965 till 44.

Av följande tabell framgår besädd areal, antal odlare och areal per odlare under senare år.

År	Besädd areal ha	Antal odlare	Areal per odlare ha
1958	1 035	443	2,34
1959	939	392	2,40
1960	682	295	2,31
1961	863	361	2,39
1962	858	374	2,29
1963	667	270	2,47
1964	530	213	2,49

Av följande sammanställning framgår skörden av tröskad hamphalm och hampfrö.

År	Besädd areal ha	Halm		Frö	
		ton	kg/ha	ton	kg/ha
1958	1 035	3 982	3 847	60	58
1959	939	3 832	4 081	80	85
1960	682	1 986	2 912	21	31
1961	863	4 597	5 327	25	29
1962	858	3 817	4 449	—	—
1963	667	4 031	6 040	—	—
1964	530	3 336	6 439	—	—

Storleken av den betalning, som odlarna erhållit vid försäljning av halm och frö till hampberedningsverket i Visby, redovisas i följande sammanställning.

År	Betalning för hamphalm		Betalning för frö		Sammanlagd betalning för halm och frö		Medel- bruttoin- komst kr. per ha
	totalt 1 000 kr.	kr. per kg	totalt 1 000 kr.	kr. per kg (avr)	totalt 1 000 kr.	kr. per kg halm	
1958.....	490	0: 123	42	0: 700	532	0: 134	514
1959.....	559	0: 146	56	0: 700	615	0: 160	655
1960.....	286	0: 144	15	0: 700	301	0: 153	442
1961.....	739	0: 161	20	0: 800	759	0: 165	880
1962.....	544	0: 142	2	0: 800	546	0: 143	636
1963.....	662	0: 164	—	—	662	0: 164	992
1964.....	549	0: 165	—	—	549	0: 165	1 060

Bruttoinkomsten per ha har varierat avsevärt, beroende på växlingar i skördens kvantitet och kvalitet. Av de tre senaste åren har 1962 varit ett mycket dåligt år men 1963 och 1964 goda år för hampodlingen.

I följande sammanställning lämnas uppgifter om produktionen av hampfiber.

Produktionsår (1 juli—30 juni)	Tåga		Blånor		Total produktion hampfiber		
	Kvan- titet ton	Värde 1 000 kr.	Kvan- titet ton	Värde 1 000 kr.	Kvan- titet ton	Utbyte i % av halm	Värde 1 000 kr.
1957/58	45	106	674	827	719	16,5	933
1958/59	37	74	611	699	647	15,5	773
1959/60	16	33	690	902	706	18,4	935
1960/61	—	—	380	539	380	19,1	539
1961/62	3	7	773	1 274	776	20,6	1 281
1962/63	2	4	780	1 209	782	20,3	1 213
1963/64	2	5	903	1 470	905	22,1	1 475

Försäljningen av hampfiber, vilken i sin helhet ombesörjs av Riksförbundet Lin och hampa, uppgick under åren 1960—1964 (inberäknat exporterade partier) till 613 ton, 450 ton, 810 ton, 775 ton resp. 1 037 ton till ett värde av 818 000 kr., 676 000 kr., 1 315 000 kr., 1 234 000 kr. resp. 1 565 000 kr. Så gott som all hampfiber har sålts till hamppinnerierna. År 1962 exporterades dock 101 ton till ett värde av 160 000 kr., år 1963 38 ton till ett värde av 58 000 kr. samt år 1964 381 ton till ett värde av 592 000 kr. Importen av mjukhampa är tämligen obetydlig. Priserna på rötad hampfiber har sedan mitten av 1950-talet gått ned något beträffande tåga men stigit något i fråga om blånor. Särskilt låga var priserna i slutet av 1950-talet.

Nu gällande grunder för det statliga stödet till hampodlingen har varit oförändrade sedan år 1958. 1965 års riksdag (prop. 95, JoU 15, rskr 254) beslöt att stöd enligt dessa grunder skulle utgå även för 1965 års skörd. Stödet utgår i form av pristillägg för högst 720 ton spinnbar fiber med 94,5 öre per kg fiber eller med totalt 680 000 kr. Skulle kvantiteten hampfiber bli större än 720 ton blir det totala pristillägget ändå inte högre än 680 000 kr. Pristilläggen bestrids ur anslaget till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

För hampfrö — som inte används vid oljeslagerierna utan huvudsakligen nyttjas till fågelfrö — utgår inget statsbidrag. Vid import av hampfrö tas införselavgift ut, men i den mån det är fråga om import av utsäde har statens jordbruksnämnd medgett befrielse från avgift.

Storleken av det statliga stödet till hampodlingen åren 1958—1964 framgår av följande tabell.

Års-skörd	Totalt bidrag		
	1 000 kr.	kr. per kg halm	kr. per ha
1958	680	0: 171	657
1959	668	0: 174	711
1960	680	¹ 0: 343	998
1961	680	0: 148	788
1962	680	0: 178	793
1963	680	0: 169	1 020
1964	680	0: 204	1 280

¹ Endast omkring halva skörden kunde bärgas detta år.

För att uppföra hampperedningsverket i Visby erhöll aktiebolaget Hampberedning under åren 1941, 1943 och 1944 statliga lån från hemslöjdsånefonden på tillhoppa 1 966 900 kr. Bolaget upphörde den 31 december 1951 med sin verksamhet och gick samtidigt i likvidation. Verksamheten överogs av Gotlands hampodlareförening u. p. a. Med stöd av bemyndiganden, som lämnades av 1953 års riksdag (prop. 224, JoU 38, rskr 340), nedskrevs statens fordran så att föreningens statliga lån därefter uppgick till i runt tal 660 000 kr. Åren 1954 och 1956 beviljades hampodlareföreningen nya lån på 200 000 kr. resp. 150 000 kr. Genom beslut av 1959 års riksdag (prop. 147, JoU 29, rskr 283) beviljades föreningen uppskov med att erlagga ränta och

amortering på statslånen under åren 1959—1963. Uppskovet har genom beslut av 1964 års riksdag (prop. 77, JoU 14, rskr 240) utsträckts till att omfatta även åren 1964 och 1965. Hampodlareföreningens kapitalskuld på förevarande lån uppgår till 781 175 kr. Ränteskulderna uppgick den 30 juni 1964 till något över 177 000 kr.

Hampodlareföreningens ekonomiska ställning framgår av det senast fastställda bokslutet som avser räkenskapsåret den 1 juli 1963—den 30 juni 1964.

Vinst- och förlusträkning

Intäkter

Bruttovinst på rörelsen inklusive statligt pristillägg på fiber		152 187: 29
Nettointäkt på uthyrda fastigheter och lokaler		13 498: 51
Räntor		900: —
Brandskadeersättning		1 800: —
Årets förlust		44 167: —
	Kr.	212 552: 80

Kostnader

Förvaltnings- och allmänna omkostnader		145 219: 95
Räntekostnader: på statslån	33 518: 64	
övriga	29 020: 21	62 538: 85
Skatter		4 689: —
Avskrivning på fordran		105: —
	Kr.	212 552: 80

Balansräkning

Tillgångar

Omsättningstillgångar			
Kassa, postgiroräkning		3 704: 60	
Fordringar hos kunder	4 118: 61		
» » odlare	155 008: 36	159 126: 97	
Varulager, hamphalm	132 222: —		
hampfiber	579 950: —		
hampfrö	17 461: —		
diverse förråd	12 951: 89	742 584: 89	
Erlagda ej upplupna avgifter			
Brandförsäkringspremier	11 522: 50		
Olycksfalls- och grupplivförsäkring	6 214: 60		
Övriga försäkringspremier	479: 80		
Föreningsavgifter	800: 75	19 017: 65	924 434: 11
Anläggningstillgångar			
Insatsmedel i Riksförbundet lin och hampa	173 169: 75		
Andelar i Gotlands Centralkassa		100: —	
Fabriksfastigheter	410 351: 22		
Bostadsfastigheter	21 640: —		
Transportmedel	12 730: —		
Maskiner och inventarier	294 353: —	739 074: 22	912 343: 97
Vinst och Förlust			
Balanserad förlust från föregående år	101 302: 55		
Avgår reservfond enligt beslut	— 567: 85	100 734: 70	
Årets förlust		44 167: —	144 901: 70
		Kr.	1 981 679: 78

Skulder

Kortfristiga skulder			
Anställdas skattemedel, oredovisade	58 263:—		
Egna acceptor	50 000:—		
Skulder till kunder	248 448: 58		
» » leverantörer	65 663: 71		
» el-skatt	2 810:—		
» varuskatt	16:—		
» statslåneräntor	177 328: 95	494 267: 24	
Förskott av statligt pristillägg på fiber	4 318: 29		
Avsatt för beräknade semesterersättningar och pensionsavgifter	50 729:—		657 577: 53
Långfristiga skulder			
Statslån mot inteckningar	781 175:—		
Övriga lån	92 916: 69		
Checkräkningskredit	161 990: 41		1 036 082: 10
Eget kapital			
Insatskapital, inbetalt av odlare	221 494: 90		
» » , stödjande	65 000:—		
Reservfond	1 525: 25	288 020: 15	
			Kr. 1 981 679: 78

Forsknings- och försöksverksamhet beträffande lin och hampa. Sådan verksamhet bedrivs främst av lantbrukshögskolans institution för växtodling med bistånd av berörda hushållningssällskap och av Sveriges utsädesförening i Svalöv.

Vid lantbrukshögskolans institution för växtodling ingår som ett led i dess försöksavdelnings s. k. riksförsök att pröva sorter som överlämnas av utsädesföreningen eller annan växtförädlare. Odlingsförsök beträffande lin och hampa utförs av avdelningen, av utsädesföreningen samt av hushållningssällskapen. I arbetet med försöken deltar personalen vid växtodlingsinstitutionens försöksavdelning, som avlönas från lantbrukshögskolans avlöningsanslag. Kostnaderna för försöken hos hushållningssällskapen belastar högskolans försöksanslag. Av detta har för budgetåret 1964/65 10 000 kr. avsetts för spånadsväxter. I övrigt lämnar Riksförbundet Lin och hampa bidrag till lantbrukshögskolan och utsädesföreningen för odlingsförsöken med f. n. 7 000 resp. 4 000 kr.

Växtförädlingsarbeten med spånadslin har sedan första världskrigets tid bedrivits vid Sveriges utsädesförening. Forskningen upprätthölls även sedan linodlingen efter krigets slut gått ned till ringa omfattning. Under senare hälften av 1930-talet intensifierades växtförädlingsverksamheten med spånadslin och hampa. Åren 1939—1940 inrättades ett speciellt fiberforskningslaboratorium. I början av 1945 färdigställdes ett nytt laboratorium med avsevärt större kapacitet. Detta finansierades delvis genom ett räntefritt och amorteringsfritt statslån på 207 000 kr., som enligt beslut av 1943 års riksdag (prop. 344, JoU 66, rskr 474) beviljades från fonden för låneunderstöd. Som lånevillkor har föreskrivits bl. a. att lånet skall återbetalas om föreningen lägger ned linlaboratoriet. Statsbidrag har utgått till verksamheten vid linlaboratoriet alltsedan dettas tillkomst, fr. o. m. budgetåret 1952/

53 med 65 000 kr. Beloppet ingår numera i det på riksstatens nionde huvudtitel uppförda anslaget Bidrag till Sveriges utsädesförening.

Linlaboratoriets huvuduppgifter är att undersöka sortmaterial från förädlingsverksamheten med lin och hampa, att undersöka skörden från lokala odlingsförsök med lin och hampa, att genomföra kvalitetsundersökningar på lin och hampa samt att undersöka såväl svensk som utländsk spånadsfiber för att söka finna vägar att förbättra den svenskodlade fiberns kvalitet. Härjämte utför laboratoriet bl. a. vissa beredningstekniska undersökningar.

En viktig del av förädlingsarbetena är att framställa tidiga sorter av spånadslin och oljelin, men även avkastning, stråstyrka och resistens mot olika för linet specifika svampsjukdomar beaktas. För hampans del koncentreras arbetet på korsningar som ger högre halm- och fiberavkastning samt bättre fröskörd och fiberkvalitet.

För budgetåret 1964/65 utgår liksom tidigare statsbidrag med 14 000 kr. till Riksförbundet Lin och hampa från anslaget Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. Av beloppet brukar riksförbundet ge bidrag till lantbrukshögskolans institution för växtodling och till linlaboratoriet för odlingsförsök samt till linlaboratoriet för att bestrida vissa driftskostnader. Från nyss nämnda anslag utgår även statsbidrag med 6 000 kr. till Sveriges allmänna linodlingsförening.

Utredningen

Linodlingen. I fråga om linhanteringens allmänna förutsättningar anför utredningen att odlingen varit beroende av ekonomiskt stöd alltsedan den i samband med det andra världskrigets utbrott byggdes ut. Erfarenheter från tidigare och senare år ger inte anledning att räkna med att linhanteringen i fortsättningen skall kunna bedrivas utan stöd. Den svenska linhanteringen har haft svårt att konkurrera med den utländska trots påtagliga framsteg i fråga om odlingsmaterial och odlingsmetoder samt beträffande rationalisering av beredningen. Man bör emellertid inte räkna med att linhanteringen i vårt land vare sig genom förbättring av utbytet av linodlingen eller av linfiberns kvalitet eller genom sänkning av framställningskostnaderna blir i stånd att utan stöd konkurrera med utländska företag, som kan arbeta med lägre kostnader för löner m. m. Det bör uppmärksammas att linberedningens avsättningsmöjligheter inte är tillräckliga för att utgöra bas för drift i större industriell skala även om de svenska spinnerierna skulle tillgodose sitt behov av linfiber genom ökade inköp av svensk vara. I stället kan det övervägas om inte skäl finns att begränsa omfattningen av linberedningen.

Utredningen övergår härefter till att behandla *skälen för fortsatt stöd åt linhanteringen*. Enligt utredningen kan linodlingen erbjuda fördelar för

jordbruket genom att den kan utnyttjas som ett lämpligt led i växtföljden. Detta gäller inte minst kreaturslösa eller kreaturssvaga jordbruk där vallodlingen har begränsad omfattning. En olägenhet är emellertid att odlingen är tämligen arbetskrävande. Det kan förutsättas att de flesta jordbrukare, som nu odlar lin, är beredda att fortfarande inpassa linet bland sina grödor om nettoutbytet ligger lika högt som för andra växtslag. Där emot är det tveksamt om en jordbrukare värderar de fördelar, som linet erbjuder som led i växtföljden, tillräckligt högt för att godta ett nämnvärt lägre pris för linet än för annan gröda. Linets lämplighet som mellangroda kan knappast heller ur allmän synpunkt vara anledning att subventionera produktionen.

Såsom skäl för fortsatt stöd till linodlingen brukar hänvisas till att annan odling, t. ex. vete och höstraps, genom prisregleringen för jordbruksprodukter åtnjuter minst lika omfattande stöd som linodlingen. En dylik jämförelse kan enligt utredningens mening inte utan vidare anses hållbar. Att produktionen av livsmedel subventioneras genom nuvarande prisregleringssystem synes inte utan vidare böra medföra att motsvarande subvention skall få åtnjutas vid användning av jordarna till annat än produktion av livsmedel. Det brukar även hänvisas till att de jordar, där lin nu odlas, efter en nedläggning av denna odling kommer att disponeras för odling som ökar överproduktionen av vissa livsmedel. Bortfallet av subventionskostnaderna för linodlingen skulle därigenom motvägas av ökade kostnader för subventionering av den odling som ersätter linodlingen. Utredningen framhåller att det härvid lämnas ur räkningen att en ökad livsmedelsproduktion på linarealerna skulle vara ägnad att på längre sikt leda till ett minskat utnyttjande av andra, sämre jordar. Om man bortser från de fördelar ur andra än jordbrukssynpunkter, som kan vara förenade med inhemsk linproduktion, innebär den nuvarande linodlingen att man använder mycket bördiga jordar i södra Sverige till verksamhet utanför livsmedelsproduktionen som ej är självbärande. Eftersom den areal på omkring 2 000 ha, som nu används för linodling, motsvarar mindre än en promille av landets sammanlagda åkerareal, måste det dock spela en mindre väsentlig roll hur denna areal disponeras.

Ur spinneriindustrins synpunkt kan den svenska linfibern ersättas med utländsk vara, så mycket hellre som större urval erbjuder sig på utlandsmarknaden. Emellertid torde det vara av värde att den svenska spinneriindustrin i fråga om en så viktig vara som lin inte är helt beroende av import. Den omständigheten att lin odlas och bereds i landet torde också kunna stärka spinnerierna vid deras förhandlingar om inköp från utlandet så att de kan betinga sig förmånligare villkor än eljest skulle vara möjligt. Ett uttryck för spinneriernas intresse är att de genom femårsavtal förbundet sig att köpa svensk linfiber till viss minimikvantitet.

Hemslöjdsrörelsens kulturellt betonade intresse av linhanteringen bör enligt utredningens mening inte utan vidare lämnas ur räkningen.

Utredningen anser att det bör vara av ett visst värde för Laholms stad att linberedningsverket ligger där. Detta förhållande torde inte i och för sig utgöra skäl för staten att vidta åtgärder för linhanteringens fortvaro. Ur mera allmänna arbetsmarknadssynpunkter kan linhanteringens upprätthållande inte ha någon påtaglig betydelse. De svårigheter, som vid linberedningsverkets nedläggning kan uppstå i form av risk för någon tids arbetslöshet för viss personal, torde inte vara värre att bemästra än de som kan uppkomma i motsvarande situationer inom andra delar av landet. Självfallet bör man dock ej bortse från de anställdas intresse av att inte behöva lämna sina nuvarande anställningar och från kostnaderna för åtgärder som kan erfordras för att hålla de anställda skadeslösa. Utredningen erinrar även om att linberedningsverket under vintermånaderna ger värdefull kompletteringssysselsättning för småbrukare och annan lokalt bunden arbetskraft.

I ett eventuellt avspärrningsläge blir det enligt utredningen av väsentlig betydelse att tillgång på linvaror finns inom landet. Utredningen har därför gjort beräkningar rörande *beredskapsbehovet i fråga om linfiber och linfrö*. Enligt utredningens uppfattning kan i händelse av en avspärrning konsumtionen av linvaror, som nu motsvarar ca 7 000 ton linfiber årligen, begränsas avsevärt, i synnerhet om textilvaror av andra material finns tillgängliga. Det torde dock vara svårt att pressa ned förbrukningen av linfiber nämnvärt under 3 000 ton per år, varav det mesta behövs för presenningar och tältduk. Under ett första avspärrningsår kan nuvarande inhemska produktion täcka omkring 1 400 ton av fiberbehovet. Härjämte kan linfiber tas i anspråk från de lager som finns hos industrier och statliga myndigheter och som tillsammans kan antas uppgå till omkring 2 000 ton. Härutöver kan det antas finnas lager av lingarn om ungefär 1 000 ton.

Med utgångspunkt från angivna överväganden räknar utredningen med att ytterligare omkring 1 000 ton linfiber behöver lagras för att under ett första avspärrningsår motväga bortfallet genom att den svenska linodlingen läggs ner.

Kostnaden för att lagra 1 000 ton lin uppskattar utredningen i nuvarande pris- och ränteläge till, förutom en anskaffningskostnad av 2,5 milj. kr., 210 000 kr. per år enligt följande kalkyl.

Räntekostnad	135 000
Transportkostnader m. m. i samband med inlagring och omsättning	20 000
Lagringsförlust genom kvalitetsförsämring	25 000
Lagerhyra (här räknas med att ett års lager kan i huvudsak förvaras i tillgängliga utrymmen)	30 000
	<hr/>
	Summa kr. 210 000

Om avspärrningen väntas sträcka sig längre än ett år, måste lagringskvantiteten ökas. Med utgångspunkt från att det måste ta relativt lång tid, sannolikt två till tre år, innan någon nämnvärd ny inhemsk fiberproduktion kan erhållas, anser utredningen att lagringskvantiteten inte kan sättas

lägre än 5 000 ton linfiber utan att den nuvarande beredskapen försämras. Kostnaderna för en sådan lagring uppskattar utredningen till allra minst 1 milj. kr.

I detta sammanhang framhåller utredningen att någon särskild beredskapslagring inte torde erfordras om linodlingen begränsas till t. ex. hälften av nuvarande produktion, eller omkring 1 000 ton fiber per år. Tillsammans med redan befintliga lager och eventuellt ytterligare någon lagring, vartill spinneriindustrierna kan finna anledning, torde en fiberproduktion av nämnda storlek vara tillräcklig i avvaktan på att linhanteringen inom loppet av något år hunnit byggas ut.

I fråga om beredskapssynpunkterna beträffande spånadslinfröet uttalar utredningen att den inhemska produktion av linolja, som i huvudsak baseras på sådant frö, uppgår till mellan 700 och 800 ton per år. Lagring av exempelvis 700 ton linolja, som i anskaffning kostar ca 1,2 milj. kr., uppskattar utredningen i nuvarande pris- och ränteläge kosta 85 000 kr. per år enligt följande beräkning.

Räntekostnad	65 000
Transportkostnader m. m. i samband med inlagring och omsättning	10 000
Lagerhyra	10 000
	Summa kr. 85 000

Vid lagring av linolja med tanke på två à tre års avspärrning torde angivna kostnader få uppräknas proportionellt. Utredningen framhåller att om linodlingen behålls men begränsas till hälften av nuvarande omfattning torde någon särskild lagring av linolja för att ersätta produktionsminskningen inte erfordras.

Vidare erinrar utredningen om att utsädesfrö bör lagras för att i ett avspärrningsläge användas till att snarast möjligt sätta igång ny linodling på ungefär 1 000 ha. Med utgångspunkt från att utsädesförrådet bör omsättas vartannat år, varvid den kasserade frökvantiteten kan säljas till reducerat pris, kan man räkna med en årlig lagringskostnad på ungefär 50 000 kr.

Den sammanlagda årskostnaden för den lagerhållning i fråga om linfiber, linolja och utsädesfrö, som föranleds av att linhanteringen läggs ned, uppskattar utredningen till 1,2—1,5 milj. kr., om den nuvarande beredskapen inte skall försämras. Såsom jämförelse erinrar utredningen om att produktionsstödet åt linhalm och linfrö f. n. uppgår till ett årligt belopp av närmare 2 milj. kr. Den investering, som behöver göras för lageranskaffning m. m., uppskattas till omkring 15 milj. kr. och är sålunda mångdubbelt större än det belopp som staten nu har investerat i lån till linberedningsverket i Laholm. Vid en jämförelse mellan alternativen odling resp. lagring bör man emellertid enligt utredningen inte enbart ta hänsyn till olikheter i kostnader utan även till vilket alternativ som är mest fördelaktigt i beredskapshänseende. Det är därvid, anser utredningen, uppenbart att odlingsalternativet ger en bättre beredskap åtminstone vid en utdragen avspärrning. Om t. ex. 2 milj. kr. per år eller samma belopp som åtgår för nuva-

rande subventionering av linodlingen ställdes till förfogande för lagring, skulle emellertid enligt utredningen lagring vara fullt jämförlig med odlingsalternativet ur beredskapssynpunkt.

Mot bakgrunden av sina överväganden rörande kostnaderna för beredskapslagring har utredningen funnit det motiverat att undersöka möjligheterna att minska kostnaderna för stödet åt linodlingen så att dessa bättre svarar mot den beräknade kostnaden för lagringen. Några mera betydande kostnadsminskningar kan knappast åstadkommas genom minskade priser för lindhalm eller frö eller genom rationalisering av skörde-, transport- och beredningsförfarandena. Den väg som erbjuder sig synes därför vara att beskära omfattningen av linhanteringen. Detta kan enligt utredningen ske genom att linberedningsverkets drift nedskärs från två-skift till en-skift. Härigenom minskar den årliga halmkvantitet som kan beredas från ungefär 10 000 ton nu till 5 000 ton. Fiber- och fröutbyte samt odlingsareal minskas i stort sett i motsvarande proportion.

Utredningen erinrar om att det ekonomiska resultatet av en rörelse i allmänhet blir bäst om kapaciteten utnyttjas så fullständigt som möjligt. Denna princip behöver emellertid inte nödvändigt gälla när en rörelse i likhet med linhanteringen går med förlust och hålls i gång genom subvention. Om behovet av subvention minskar vid en begränsning av verksamheten, kan det enligt utredningen vara motiverat att kapaciteten inte utnyttjas helt. I fråga om möjligheterna att balansera utgifter och inkomster vid nuvarande drift av linberedningsverket och vid drift i ett skift redovisar utredningen följande kalkyl.

Två-skiftsdrift*Utgifter*

Betalning för halm och frö m. m.	
Halm 10 000 000 kg à 12 öre	1 200 000
Frö 2 200 000 kg à 80 öre	1 760 000
Odlings- och intransportkostnader	540 000
Avskrivningar	270 000
Räntor på statslån	125 000
Andra räntor	15 000
Övriga kostnader	3 481 700
Summa kr.	7 391 700

Inkomster

Utvunnen fiber 2 000 000 kg ..	3 545 700
Frö 2 200 000 kg à 65 öre	1 443 000
Skävor 3 000 000 kg à 13 öre ..	390 000
Drevavdelningens överskott	83 000
Pristillägg	
på halm 10 000 000 kg à 10,5 öre	1 050 000
på frö 2 200 000 kg à 40 öre ..	880 000

Summa kr. 7 391 700

En-skiftsdrift

Betalning för halm och frö m. m.	
Halm 5 000 000 kg à 12 öre ..	600 000
Frö 1 100 000 kg à 80 öre	880 000
Odlings- och intransportkostnader	245 000
Avskrivningar	200 000
Räntor på statslån	125 000
Andra räntor	15 000
Övriga kostnader	2 122 400
Summa kr.	4 187 400

Utvunnen fiber 1 000 000 kg ..	1 772 900
Frö 1 100 000 kg à 65 öre	721 500
Skävor 1 500 000 kg à 13 öre ..	195 000
Drevavdelningens överskott	83 000
Pristillägg	
på halm 5 000 000 kg à 10,5 öre	525 000
på frö 1 100 000 kg à 40 öre ..	440 000
Bidrag sammanhängande med drift i en-skift i stället för två-skift	450 000

Summa kr. 4 187 400

Utredningen framhåller att kostnaderna för drift i ett skift är betydligt mer än hälften av kostnaderna för nuvarande drift i två skift. Detta är ett uttryck för de fasta kostnadernas betydelse. Ökningen på grund av de fasta kostnadernas inverkan kan emellertid täckas genom en särskild subvention till linberedningsverket på 450 000 kr. per år. Den totala årliga kostnaden för stödet till linhanteringen skulle enligt kalkylen i allt fall stanna vid ca 1,5 milj. kr. Om subventionen skall kunna hållas inom denna ram, beror enligt utredningen till stor del på — förutom utvecklingen av löner och andra kostnader — de priser som spinneriindustrierna är beredda att betala för linfibern och den betalning som beredningsverket kan erhålla för frö och skävor samt de anspråk odlarna ställer i fråga om priserna på halm och frö.

Utredningen finner att de gjorda antagandena om betalningen till odlarna för linhalm och frö motsvarar en bruttoinkomst av drygt 1 400 kr. per ha eller något under genomsnittet för de senaste åren. Detta kan inte anses orimligt lågt med hänsyn till de fördelar för jordbruket som linodlingen ger och i jämförelse med inkomsterna för jordbrukare i andra delar av landet. Subventionskostnaderna blir vid tillämpning av siffrorna i kalkylerna ungefär 1 350 kr. per ha vid den begränsade omfattningen på odlingen mot ungefär 920 kr. per ha vid nuvarande odlingsareal. Särskilt det förstnämnda beloppet ter sig uppenbarligen mycket högt men är dock inte påtagligt högre än subventionskostnaderna för de flesta andra ifrågakommande grödor inom södra Sveriges jordbruksområden.

Ur de andra synpunkter, som utredningen i det föregående redovisat som eventuella skäl för fortsatt stöd till linodlingen, blir en nedskärning av linhanteringen till nackdel. Minskningen av antalet anställda vid linberedningsverket till följd av övergång till en-skiftsdrift rör sig om ett 70-tal arbetare och tjänstemän.

För spinnerierna är det enligt utredningen givetvis en olägenhet att beroendet av utländsk import under normala förhållanden ökar, men även förekomsten av en mindre inhemsk odling är enligt utredningen till fördel för dem. För jordbrukets del kan det inte antas bli till större olägenhet att antalet brukare i Skåne och Halland, som ej använder lin i växtföljden, ökar. Linodlingen kan mer än nu koncentreras till områden, där förutsättningarna är särskilt goda och som i transporthänseende ligger väl till i förhållande till linberedningsverket.

Utredningen förordar att *fortsatt stöd till linodling* lämnas i sådan omfattning att produktionen av linfiber kan väntas uppgå till omkring 1 000 ton per år. Stödet bör utgå i form av ett gemensamt belopp för hela linhanteringen. Med utgångspunkt från de kalkyler som utredningen redovisat torde vid en-skiftsdrift vid linberedningsverket drygt 1,4 milj. kr. behöva disponeras för stöd åt linodlingen mot f. n. ungefär 2 milj. kr. Med hänsyn till den fortlöpande stegringen av löne- och andra kostnader samt till att vissa försökskostnader i det följande föreslås skola bestridas av linbe-

redningsverket bör stödbeloppet avrundas till 1,5 milj. kr. Några särskilda villkor, som påverkar stödbeloppets storlek, torde i övrigt inte böra uppställas. Linodlareföreningen bör sålunda själv få ta ståndpunkt till vilken omfattning odlingen skall ha och vilket pris som kan erbjudas för linhalmen.

Utredningen förordar att grunderna för stödet bestäms för en följd av år. Det bör sålunda undvikas att frågan om subventionering av linhanteringen såsom hittills underställs statsmakternas prövning så gott som varje år. Utredningen anser fem år vara en lämplig period, vilket innebär att ett beslut bör avse skördeåren 1966/67—1970/71. I den mån inte annat föranleds av resultatet av 1960 års jordbruksutrednings arbete bör kostnaderna för stödet liksom hittills bestridas av införselavgiftsmedel.

I fråga om *linodlareföreningens ekonomiska ställning* uttalar utredningen att den förefaller ganska svag och att vissa dolda reserver torde behövas tas i anspråk för att balansera bokslutet för räkenskapsåret den 1 april 1964—den 31 mars 1965. Utredningen har dock inte funnit tillräckliga skäl föreligga för att staten skall besluta om avskrivning av någon del av sin fordran hos föreningen och ej heller om befrielse eller anstånd i fråga om räntebetalning. Däremot synes det knappast möjligt för föreningen att verkställa amorteringar på statens lån om inte subventionen höjs. Utredningen förordar därför att anstånd med betalning av amorteringar beviljas för tiden t. o. m. år 1971.

Om en *avveckling av stödet till linodlingen* blir aktuell i och med att 1965 års skörd är slutbearbetad, bör enligt utredningen ståndpunkt tas till om och i vilken utsträckning statens fordran hos linodlareföreningen bör avskrivas samt vilka åtgärder som behöver vidtas till förmån för friställd personal.

Vad beträffar avskrivning av statens fordran erinrar utredningen om att Kungl. Maj:t vid tidigare avveckling av lin- och hampberedningsverk haft befogenhet förklara att krav på återbetalning av statens fordringar inte skall framställas förrän i samband med likvidation av vederbörande företag och att lånen vid likvidationen skall äga sämre rätt än övriga fordringar hos företaget. Om lånen inte kunde betalas har Kungl. Maj:t ägt avskriva oguldna belopp i den mån så behövts för att delägarna skulle kunna återfå hälften av det av dem satsade insatskapitalet. Angivna principer bör enligt utredningen tillämpas även i det fall en avveckling av linberedningsverket i Laholm blir aktuell.

Vid vissa tidigare nedläggningar av linberedningsverk och hampberedningsverk har det förekommit att särskilda stödåtgärder vidtagits för personalen. Så har skett både vid avvecklingen av hampberedningsverket i Värmbol år 1953 och vid nedläggningen av linberedningsverken i Växjö och Mellansel år 1956. I första hand har därvid arbetsmarknadsmyndigheterna vidtagit åtgärder för att söka bereda den vid verken friställda personalen

sysselsättning inom andra områden. Vidare utgick gratifikation i första hand till dem som varit anställda i sammanlagt fem år eller därutöver. Gratifikationens belopp bestämdes till 100 kr. för varje påbörjat halvår av anställningstiden. Vissa äldre anställda och invalider samt andra personer med svårt handikapp erhöll därutöver extra tillägg med 50 % av den utgående gratifikationens belopp.

Utredningen erinrar dock om att överenskommelse mellan arbetsmarknadsparterna träffats vid 1964 års löneuppgörelse om att bilda en fond med ändamål att lämna bidrag till arbetare, som blivit arbetslös på grund av allmän eller partiell driftsinskränkning vid ett företag och som uppnått hög ålder och varit anställd vid företaget under lång tid. Fonden disponeras av en nämnd i vilken Svenska arbetsgivareföreningen och LO är representerade. Hallands läns linodlareförening är ansluten till Svenska arbetsgivareföreningen. Mot denna bakgrund anser utredningen tillräckliga skäl numera inte föreligga från statens sida att vidta särskilda åtgärder för gottgörelse åt friställda arbetare om driften vid linberedningsverket nedläggs eller inskränks. I fråga om tjänstemän finns emellertid ingen motsvarande anordning med fondmedel för bidrag till arbetslösa. Enligt utredningens mening bör det därför hänskjutas till arbetsmarknadsmyndigheterna att besluta om bidrag till sådan personal. Härvid bör iakttas ungefär samma grunder, som tillämpas för arbetarnas del. Kostnaderna för bidragen till tjänstemännen bör enligt utredningen bestridas på samma sätt som nuvarande subventionskostnader.

Hampodlingen. I fråga om olika skäl för fortsatt stöd till hampodlingen anför utredningen att denna odling hittills varit beroende av stöd från det allmänna. Verksamheten kan inte bedrivas utan stöd i framtiden, så mycket mindre som svårigheter efter hand kan uppstå att finna avsättning för hampfibern. Från dessa utgångspunkter har utredningen bedömt vilka skäl som kan åberopas för att hampodlingen bör fortsätta och om dessa skäl är tillräckliga för att verksamheten skall erhålla samhälleligt stöd.

Odlingen av hampa anses vara till stor fördel ur växtföljdssynpunkt på utdikade myrmarker på Gotland genom att den kväver ogräs på ett mycket effektivt sätt samt luckrar upp jorden. Utredningen framhåller dock att man genom utvecklingen av bekämpningsmedel mot ogräs torde bli mindre beroende av hampodling. Än så länge har man likväl att räkna med att det för jordbruket på Gotland är av värde att man har hampodling att tillgå.

Frågan om fortsatt hampodling bör enligt utredningen även bedömas ur sysselsättnings- och därmed sammanhängande sociala synpunkter. Trots att sysselsättningssituationen under senare år förbättrats på Gotland genom att industriell verksamhet tillkommit, torde det vara nödvändigt att ta vara på alla tillfällen att vidmakthålla och nyetablera sådan verksamhet i länet. Förutom att en avveckling av hampodlingen skulle kunna

försämra förutsättningarna för jordbruket och därmed påverka avflytningen från de gotländska jordbruksbygderna och i andra hand från Gotland, är förekomsten av hampberedningsverket i Visby utan tvivel av värde. Vid bedömningen härav bör uppmärksammas att en del av arbetarna torde vara bättre lämpade för vissa arbeten där än för industriellt arbete av annat slag. Erfarenheterna från företagna inskränkningar i fråga om antalet arbetare vid beredningsverket har visat att de friställda arbetarna i stort sett inte gått över till den vanliga industrin. Hänsynen till hampberedningsverkets betydelse ur sysselsättningsynpunkt bör emellertid självfallet inte föra så långt att enbart av detta skäl en produktion upprätthålls som inte motsvaras av ett behov av varan i fråga eller som eljest inte är samhällsekonomiskt försvarbar.

Vid bedömning av hampodlingens betydelse ur beredskapssynpunkt kan man enligt utredningen utgå från att efterfrågan på hampa knappast kommer att ändras i ett avspärrningsläge. I stället för hampa kan dock användas annat material. Däremot kan det antas att hampa skulle kunna utnyttjas för att framställa produkter, som numera mest tillverkas av annat material. Sålunda kan en hampodling göra det möjligt att beredskapslagren av linor m. m. eller råvara för tillverkning därav hålls lägre än eljest skulle vara behövligt. Utredningen anser att eventuell beredskapslagring i stället för inhemsk produktion skulle kunna begränsas till 500 ton vid antagande om ett års avspärrning. Anskaffningskostnaden beräknas till 1 milj. kr. och den årliga kostnaden till 85 000 kr.

Även bortsett från risken för avspärrning kan enligt utredningen spinneriindustrin och andra tillverkare av varor av hampa eller liknande material antas ha fördel av att hamphantering förekommer inom landet, bl. a. vid förhandlingar om priser m. m. för motsvarande importvaror.

Vid sidan av de skäl för att behålla en hampodling som angetts i det föregående kan det, anför utredningen, vara förklarligt, om man hyser en viss betänksamhet när det gäller att fullständigt slopa en gotländsk hantering av denna speciella art och därmed avbryta en odling, som förekommit i Sverige sedan långa tider och som numera inte torde drivas på något annat håll i nordvästra Europa än på Gotland.

Även om inte något av angivna förhållanden enbart för sig kan utgöra tillräckligt motiv för att upprätthålla hampodlingen på Gotland, anser utredningen att de sammantagna kan tala för att det stöd, som tillkommer jordbruket i vårt land, till någon del bör få formen av prisstöd för hampodlingen på Gotland. Förutsättningen är dock att odlingen kan drivas under rimliga ekonomiska betingelser.

Utredningen övergår härafter till frågan om *möjligheterna att förbättra hampodlingens lönsamhet*. Enligt utredningen har de förväntningar om förbättrad lönsamhet, som legat till grund för beslut som statsmakterna i tidigare sammanhang fattat om stöd åt odlingen, inte infriats. Avsätt-

ningsmöjligheterna för hampfibern har under senare år minskats. Linor och rep m. m. har kommit att mer och mer tillverkas av syntetiskt material eller hårdhampa. Några positiva resultat av de försök, som gjorts att använda den svenska hampan för andra ändamål, synes ej ha uppnåtts. Den kvantitet hampa som landets två större hamppinnerier genom överenskommelse bundit sig för att köpa har numera skurits ned från 700 ton till 500 ton per år. Varken importen eller exporten av mjukhampa är av nämnvärd betydelse. Utredningen uttalar att om hampodlingen skall upprätthållas måste stora ansträngningar nedläggas på att förbättra förutsättningarna för odlingen, beredningen och användningen av hampan.

Utredningen har ansett sig böra undersöka *konsekvenserna av en minskad omfattning av hamphanteringen*. En sådan bedömning är särskilt motiverad med hänsyn till att en produktion av omkring 500 ton hampfiber per år närmast synes motsvara vad som nu kan finna avsättning inom landet.

Om produktionen av hampfiber skall begränsas i avsevärd omfattning bör detta enligt utredningen ur driftsekonomisk synpunkt lämpligast ske så att hampberedningsverket från att tidigare ha drivits i två skift i stället övergår till drift i ett skift. Detta skulle begränsa produktionen till omkring 500 ton per år. För att ett arbetsskift skall kunna sysselsättas hela året erfordras en halmkvantitet av omkring 2 700 ton vilket motsvarar en odling av ungefär 450 ha. Utredningen har upprättat vissa kalkyler angående kostnader för sådan begränsad drift av beredningsverket. I fråga om den närmare innebörden av kalkylerna hänvisas till betänkandet.

Utredningen har vid sitt övervägande av *hampodlingens framtid* inte kunnat finna annat än att utsikterna är små för att odlingen skall kunna upprätthållas. Flera skäl gör det enligt utredningen önskvärt, att så skulle kunna ske, men andra omständigheter och då främst de minskande avsättningsmöjligheterna och den därmed sammanhängande prisutvecklingen torde förr eller senare sätta en spärr för fortsatt verksamhet. Utredningen anser emellertid inte att odlingen bör avvecklas omedelbart. För några år framåt är avsättning garanterad för en fiberkvantitet som ungefär motsvarar vad beredningsverket kan producera vid drift i ett skift. Även om sysselsättningsmöjligheterna förbättrats på Gotland, får arbetsmarknadsläget fortfarande betecknas som labilt, och det torde därför vara önskvärt att en avveckling av befintlig verksamhet får anstå något. Dessa omständigheter tillsammans med de fördelar, som är förenade med hampodlingen ur jordbrukssynpunkt och delvis även ur beredskapssynpunkt, kan enligt utredningen utgöra skäl för stöd åt hampodlingen under ytterligare några år framåt, varvid det får förutsättas att hamphanteringen begränsas så att produktionen ungefär motsvarar efterfrågan.

Utredningen förordar därför att staten inte nu vidtar åtgärder som framtvingar hampodlingens omedelbara avveckling i strid mot önskemål

som kan finnas hos hampodlarna och annan befolkning på Gotland. Om odlingen får fortsatt stöd, som inte är påtagligt större än som kommer andra slag av jordbruksdrift till del, synes det kunna hänskjutas till hampodlarna själva att ta den slutliga ståndpunkten till om och i vilken omfattning de vill driva verksamheten. Det förefaller även närmast böra ankomma på hampodlareföreningen att bedöma, när en eventuell avveckling bäst bör ske med tanke på möjligheterna att avyttra fabriken, att placera anställda m. m.

Det fortsatta stödet till hampodlingen bör enligt utredningen ges formen av ett pristillägg på högst 94,5 öre per kg hampfiber. Kostnaden för pristillägget kommer vid den begränsade produktion av 540 ton spinnbar fiber, som utredningen förordar, att uppgå till drygt 500 000 kr. per år. Utredningen föreslår dessutom, såsom närmare utvecklas i det följande, att vissa medel skall få tas i anspråk för utvecklingsarbeten. Med hänsyn härtill bör det belopp, som ställs till förfogande för stöd åt hampodlingen m. m., uppgå till förslagsvis i runt tal 525 000 kr. Detta innebär en minskning med 25 % av det nu utgående stödbeloppet. Om kvantiteten spinnbar hampfiber något år understiger 540 ton, bör stödbeloppet minskas i motsvarande proportion.

Utredningen framhåller att ett stödbelopp av 525 000 kr. vid en odlingsareal av omkring 450 ha motsvarar mellan 1 100 och 1 200 kr. per ha. Stödet åt hampodlingen kan dock samtidigt betraktas som ett bidrag till ogräsbekämpning, som inte enbart kommer den under resp. år odlade arealen till godo utan den kanske tiodubbla areal där hampodling förekommer i växtföljden. Sett från den utgångspunkten kan bidraget till odlingen sägas motsvara endast något hundratal kr. eller mindre per ha och år.

För att hampodlingen skall kunna planeras på ett rationellt sätt bör grunderna för subventioneringen fastställas för några år framåt, förslagsvis för en femårsperiod, varvid dock hampodlareföreningen bör ha möjlighet att avveckla verksamheten dessförinnan. Under perioden bör föreningen få tillgodogöra sig uppkommande rationaliseringsvinster. Utredningen föreslår att kostnaderna för stödet även i fortsättningen bestrids från anslaget Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

På hampodlareföreningens tre lån från hemslöjdslånefonden har några amorteringar inte gjorts sedan år 1958. Ej heller har några räntor erlagts sedan dess. I den kalkyl, som utredningen gjort i fråga om den fortsatta driften vid hampperedningsverket, har inte räknats med några utgifter för räntor på nämnda lån. För att räntebetalning skall kunna ske måste storleken av det statliga stödet ökas. Enligt utredningens mening är det dock att föredra att hampodlareföreningen befrias från räntebetalning i fortsättningen. Utredningen anser det vidare vara nödvändigt att minska föreningens skulder. I detta syfte föreslår utredningen att staten befriar föreningen från ränteskulden som vid slutet av räkenskapsåret 1964/65 kommer att uppgå till omkring 210 000 kr. Utredningen föreslår också att befrielse medges för

räntor för den kommande femårsperioden. Även i fråga om amortering av lånen anser utredningen att hampodlareföreningen saknar möjligheter att fullgöra sina åtaganden. Utredningen förordar därför att amortering får anstå under femårsperioden. Däremot anser utredningen inte att tillräckliga motiv finns för att staten redan nu avskriver en del av sin kapitalfordran.

Om en omedelbar *avveckling av stödet till hampodlingen* blir aktuell bör enligt utredningen ståndpunkt tas till om och i vilken utsträckning statens fordringar bör avskrivas samt till vilka åtgärder som behöver vidtas till förmån för friställd personal. Utredningen föreslår att i sådant fall tillämpas samma grunder som utredningen förordat beträffande avveckling av stödet till linodlingen. Kostnaden för ersättningar åt friställda tjänstemän vid hampberedningsverket bör dock bestridas från anslaget Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Forsknings- och försöksverksamhet beträffande lin och hampa. Enligt utredningens mening bör nuvarande medelsanvisning över riksstaten till lantbrukshögskolan och till Sveriges utsädesförening med dess linlaboratorium för forsknings- och försöksverksamhet beträffande lin och hampa utgå även under de närmast kommande åren. Däremot anser utredningen att de bidrag, som Riksförbundet Lin och hampa nu lämnar till ifrågavarande verksamhet, bör ersättas av att linberedningsverket och hampberedningsverket med lantbrukshögskolans institution för växtodling eller utsädesföreningen överenskommer om de försöks- och utvecklingsarbeten, som verken bedömer ge de bästa ekonomiska resultaten, och att verken ger bidrag till kostnaderna härför. Utredningen anser att även spinneriindustrin har anledning att lämna bidrag till verksamheten. Enligt utredningen bör statsbidrag tills vidare alltjämt utgå till Sveriges allmänna linodlingsförening.

Remissyttrandena

Linodlingen. Utredningens principiella ställningstagande till frågan om fortsatt stöd åt linodlingen är föremål för olika meningar bland remissinstanserna. *Skogs- och lantbruksakademien, Hallands läns hushållningssällskap, Sveriges lantbruksförbund, RLF, Riksförbundet Lin och hampa, Hallands läns linodlareförening, Sveriges allmänna linodlingsförening, Svenska Hemslöjdsföreningarnas riksförbund och Textiltrådet* förordar på i huvudsak de skäl utredningen anfört ett fortsatt stöd. *Statskontoret* ansluter sig i allt väsentligt till utredningens synpunkter. *Kommerskollegium* och *Kooperativa förbundet* har ingen erinran mot utredningens förslag. *1960 års jordbruksutredning* vill inte motsätta sig ett

fortsatt stöd åt odlingen, om det av beredskapsskäl befinns erforderligt med en inhemsk linhantering. I stort sett liknande uppfattning hyser *länsstyrelsen i Malmöhus län* och *Sveriges industriförbund*.

Statens jordbruksnämnd, som uttalar att de skäl som utredningen åberopar för fortsatt stöd åt linodlingen i allt väsentligt föreligger, anser dock att frågan om stöd på längre sikt bör bedömas med utgångspunkt från de omständigheter och överväganden som kan komma att utgöra grund för jordbrukspolitikens utformning i stort. Med hänsyn härtill anser nämnden att frågan bör hänskjutas till 1960 års jordbruksutredning. I avvaktan på förslag från denna utredning bör stöd utgå enligt oförändrade grunder. I huvudsak samma synpunkter framför *styrelsen för lantbrukshögskolan* samt *hushållningssällskapen i Kristianstads* och *Malmöhus län*.

Lantbruksstyrelsen är inte främmande för att frågan om en fullständig avveckling av stödet till linodlingen kan aktualiseras. Av flera skäl bör dock inte åtgärder vidtas för en omedelbar avveckling. Frågan om linodlingens framtid bör nämligen bl. a. ses i samband med de nya förutsättningar för övrig jordbruksproduktion som är att vänta sedan 1960 års jordbruksutredning slutfört sitt arbete. I avvaktan härpå tillstyrker styrelsen fortsatt stöd i huvudsaklig överensstämmelse med utredningens förslag. Även *länsstyrelsen i Kristianstads län* anser det motiverat att en avveckling av stödet får anstå i avvaktan på resultatet av jordbruksutredningens arbete.

Överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap, som framhåller att ett stöd till linodlingen enligt utredningens förslag inte helt kan motiveras ur beredskapssynpunkt, tillstyrker dock med tvekan förslaget. Ehuru några egentliga skäl för fortsatt stöd inte föreligger enligt *Sveriges Grossistförbunds* mening, vill förbundet inte motsätta sig att stöd övergångsvis lämnas för en kortare tid av två å tre år. *Länsstyrelsen i Hallands län*, som inte tar någon direkt ställning i frågan, anför att en avveckling lättast kan genomföras under en högkonjunktur som den nu rådande.

Några remissinstanser förordar att åtgärder omedelbart vidtas för att avveckla stödet till linodlingen. Med hänsyn till den brist på arbetskraft, som nu råder, finner sålunda *arbetsmarknadsstyrelsen* att det ur arbetsmarknadssynpunkt är mest rationellt att verksamheten vid linberedningsverket i Laholm helt avvecklas och att arbetskraften bereds sysselsättning vid mera produktiva företag. *Svenska arbetsgivareföreningen* anför att från de arbetsmarknadssynpunkter, som föreningen har att bevaka, ett fortsatt stöd knappast ter sig försvarbart. Även *LO* förordar att odlingen och beredningen av lin avvecklas.

I fråga om linodlingens betydelse ur beredskapssynpunkt anför *överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap* att en linodling, som begränsas enligt utredningens förslag, innebär att behoven för planlagd krigsproduktion m. m. kan tillgodoses även på längre sikt, i vart fall så

länge som näringslivets lager förblir av nuvarande storlek. Utredningens beräkningar av kostnaderna för att lagra linfiber m. m. bekräftas av överstyrelsens erfarenheter. Utredningens jämförelser mellan odlings- och lagringsalternativen kan dock gälla endast för en avspärrning på flera års sikt. Vid ett kortare tidsperspektiv, t. ex. ett avspärrningsår, torde beredskapskraven bättre kunna tillgodoses genom enbart lagring i avsevärt mindre omfattning och därmed till lägre kostnader än utredningen ansett nödvändiga.

Överstyrelsen anmäler att målsättningen för försörjningsberedskapen beträffande de varor, som nu beredskapslagras genom överstyrelsens försorg, tills vidare satts betydligt lägre än vad utredningens beräkningar i fråga om lagring av linfiber innebär. Uthålligheten beträffande jämförbara försörjningsviktiga varor bör enligt överstyrelsens mening om möjligt vara lika stor. Mot bakgrunden härav konstaterar överstyrelsen att linodlingens avveckling inte behöver kompenseras med lagring i den omfattning som utredningen anger. Överstyrelsen erinrar dock om att 1960 års jordbruksutredning för jordbrukets del torde räkna med en avspärrningsperiod som är längre än den som f. n. ligger till grund för överstyrelsens beredskapslagring. Eftersom linodlingen måste anses anknyta till jordbruksregleringen, finns enligt överstyrelsens mening skäl som talar för att samma beredskapsmålsättning bestäms för linodling som för övrig jordbruksproduktion. Vidare erinrar överstyrelsen om att den pågående strukturrationaliseringen inom olika delar av näringslivet leder till en begränsning av de inhemska försörjningsresurserna och till minskad lagerhållning. Ur beredskapssynpunkt är det en fördel om ett differentierat näringsliv behålls så länge som möjligt. Även dessa synpunkter talar för att en inhemsk linodling behålls.

Ett antal remissinstanser, däribland *Sveriges lantbruksförbund*, *Riksförbundet Lin och hampa* och *RLF*, anser att ur beredskapssynpunkt en inhemsk odling är betydligt överlägsen lagringsalternativet. Det torde nämligen enligt förbunden bli mycket svårt att i en avspärrningssituation på nytt ta upp en linodling, vilket erfarenheterna från det senaste världskriget klart visar.

Sveriges industriförbund anser för sin del att de beredskapssynpunkter, som utredningen åberopar som skäl för att behålla den inhemska linodlingen, måste tillmätas stor — om än inte avgörande — betydelse. *Sveriges grossistförbund* ifrågasätter om de av utredningen framförda beredskapsargumenten är bärande. Enligt förbundets mening är det inte osannolikt att lagringen av lin hos bl. a. textilindustrin kommer att öka om linodlingen läggs ner.

LO anser inte tillräckliga skäl föreligga ur beredskapssynpunkt för att vidmakthålla linhanteringen med dess i förhållande till verksamhetens omfattning mycket betydande subventioner. Linet som textiltråvara trängs allt

mer ut av syntetiska produkter. Det finns enligt LO anledning att räkna med att denna utveckling fortsätter. Beredskapen kan dessutom hållas väsentligt mycket högre om man lagrar de färdiga produkterna, såsom pressningar, tältduk, brandslangar osv. Med den ringa sannolikhet som f. n. synes föreligga för ett behov av inhemsk linproduktion i ett beredskapsläge blir det emellertid under alla förhållanden samhällsekonomiskt väsentligt mycket billigare med en mindre beredskapslagring av linråvaror och kanske framför allt av linindustriens speciella produkter. Om mot förmodan behov härav uppstår, kan man åter ta upp linodlingen och linberedningen. Detta visade sig enligt LO inte vara så svårt under andra världskriget. Linberedningen är ju i grund och botten en relativt enkel industriell process.

I fråga om betydelsen ur arbetsmarknads synpunkt av linberedningsverket i Laholm framhåller *arbetsmarknadsstyrelsen*, som anser det ur nämnda synpunkt mest rationellt att verket avvecklas, att staden ligger i Halmstads A-region som hör till de mera expansiva regionerna i landet och som årligen har nettoinflyttning av arbetskraft. Laholmsdelen av regionen har emellertid ett relativt svagt näringsliv, som inte kan ta emot områdets egna arbetskraftstillgångar och inte heller den arbetskraft som friställs om linberedningsverket läggs ner. För en del av personalen finns dock möjligheter till sysselsättning i Halmstad med bibehållen bostättning. Goda förutsättningar torde även föreligga att förlägga annan tillverkning till själva lokaliseringsområdet om linberedningsverket läggs ner. Det är emellertid enligt styrelsen angeläget att en avveckling sker på ett sådant sätt att störningar på arbetsmarknaden i möjlig mån begränsas. Om stödet avvecklas bör därför avvecklingsperioden inte vara alltför kort.

LO framhåller att arbetsmarknadsläget i Laholm inte är sådant att det i och för sig på längre sikt utgör skäl för att vidmakthålla verksamheten vid linberedningsverket. Arbetskraftens åldersstruktur är dock ogynnsam och omskolningsmöjligheterna torde även av andra anledningar vara i viss mån begränsade. Särskilda åtgärder torde därför vara erforderliga för att arbetsmarknadsmyndigheterna skall kunna skaffa annan för ifrågavarande arbetskraft lämplig sysselsättning. En avveckling måste göras mjuk och smidig och får inte ske snabbare än att lämplig alternativ sysselsättning står till buds. *Länsstyrelsen i Hallands län* anför att en eventuell avveckling måste ske med varsamhet såväl med hänsyn till ålderssammansättningen hos de anställda som till sysselsättningssituationen i Laholmsområdet. *Drätselkammaren i Laholms stad* anför bl. a. att varje inskränkning i driften vid linberedningsverket under nuvarande förhållanden får kännbara återverkningar på sysselsättningen i södra Halland. *Södra Hallands Kommunalförbund* framför liknande synpunkter.

Utredningens analys av de fördelar för jordbruket, som linodling för med sig, vitsordas till en del av *lantbruksstyrelsen*. Linodlingen

är enligt styrelsen av värde som ett led i växtföljden, i synnerhet vid kreaturslös drift. Ur allmän jordbrukssynpunkt anses dock linodlingen vara av underordnat intresse. Odlingens betydelse ur växtföljdssynpunkt understryks även av *Malmöhus, Kristianstads och Hallands läns hushållnings-sällskap, Skogs- och lantbruksakademien, Sveriges lantbruksförbund, Riksförbundet Lin och hampa, RLF* och *Sveriges allmänna linodlingsförening*.

Några remissinstanser behandlar den i betänkandet framförda synpunkten att ett slopande av linodlingen kanske inte medför någon samhällsekonomisk vinst, eftersom de grödor som i så fall odlas i stället för lin åtnjuter minst lika stort stöd som linet och odlingen av dessa grödor dessutom leder till överproduktion. Sälunda anför *LO* att föreställningen att man under sådana förhållanden lika gärna kan odla lin som andra grödor inte är giltig på längre sikt. Jordbrukspolitiken måste nämligen enligt *LO* sträva efter att totalproduktionen anpassas till avsättningsutrymmet. Om produktionen av lin läggs ner bör man räkna med en motsvarande krympning av den totala åkerarealen.

De av utredningen påpekade fördelarna för spinneriindustrin att åtminstone till en del kunna täcka sitt råvarubehov inom landet och sälunda ej helt vara beroende av utländska exportörer vitsordas av bl. a. *RLF* och *Skogs- och lantbruksakademien. Sveriges grossistförbund* anser däremot detta argument inte böra tillmätas någon betydelse i förevarande sammanhang. Enligt förbundet skulle f. ö. sådana skäl kunna åberopas för stöd av en inhemsk produktion av flertalet produkter.

Som en upplysning anmäler *länsstyrelsen i Hallands län* att linberedningsverket är den största vattenförorenaren i Lagans nedre lopp. Enligt en år 1965 upprättad principutredning beträffande avloppsreningsverk för Laholms stad m. m. har kostnaderna för ett på enklaste sätt utfört reningsverk för linberedningsverket överslagsvis beräknats till 900 000 kr. och de årliga kostnaderna till 135 000 kr.

Ett antal remissinstanser — därav flera som i princip är positiva till ett fortsatt stöd till linodlingen — har betydande invändningar mot utredningens förslag till utformning av det fortsatta stödet. Särskilt kritiserar förslaget om övergång till drift i ett skift vid linberedningsverket. *Sveriges industriförbund* anser en sådan begränsning av driften tvivelaktig ur såväl företagsekonomisk som samhällsekonomisk synpunkt. Liknande uppfattning hyser *statskontoret* och *1960 års jordbruksutredning. RLF, Skogs- och lantbruksakademien, Sveriges allmänna linodlingsförening* och *Hallands läns linodlarförening* förordar under hänvisning bl. a. till nackdelarna med driftsinskränkningen att stöd utgår till en odling av nuvarande omfattning. *Sveriges lantbruksförbund* och *Riksförbundet Lin och hampa* framför samma förslag. Förbunden är vidare tveksamma till möjligheten att begränsa kostnaderna för driften av linberedningsverket till

dem som utredningen beräknar, framför allt eftersom hänsyn inte tagits till inverkan av framtida löneökningar. *Hallands läns linodlareförening*, som driver beredningsverket, uttalar att det förefaller omöjligt att i vart fall vid den begränsade drift som utredningen föreslår kunna genom rationaliseringsvinster kompensera de betydande årliga kostnadsökningarna. Föreningen anser det nödvändigt att den bereds skäligt skydd mot fortsatt inflation om utredningens förslag genomförs. Liknande synpunkter framför *RLF*, *Sveriges lantbruksförbund* samt *Riksförbundet Lin och hampa*. De båda sistnämnda remissinstanserna understryker också nödvändigheten av att stöd garanteras för den tid av fem år, som utredningen föreslår, så att linberedningsverket får möjlighet att planera verksamheten på något längre sikt.

RLF anser att kostnaderna för stödet till linodlingen bör bestridas över budgeten. *Sveriges lantbruksförbund* och *Riksförbundet Lin och hampa* anser för sin del att det belopp av 450 000 kr., som utredningen föreslår skall utgå till linberedningsverket som kompensation för minskat kapacitetsutnyttjande, bör bestridas över budgeten.

I anledning av utredningens förslag till åtgärder i händelse av en avveckling av stödet till linodlingen understryker *arbetsmarknadsstyrelsen* angelägenheten av att avgångsbidrag utgår till de anställda vid linberedningsverket som inte kan beredas annat arbete. *LO* anför att de normer, som gäller för den av arbetsmarknadens parter instiftade avgångsbidragsfonden, är betydligt restriktivare än dem som tillämpats för avgångsersättningar vid tidigare nedläggningar av linberedningsverk. *LO* anser därför att en utfyllnad till en högre norm måste ske i förevarande fall. Med hänsyn till de ersättningsbestämmelser, som tillämpats vid tidigare nedläggningar av linberedningsverk, anser *Svenska textilarbetareförbundet* att det är motiverat att avgångsbidrag kan få utgå även till arbetare med kortare anställningstid än tio år och att arbetare som ej fyllt femtio år kan få sådant bidrag. *RLF* anför att eventuella avgångsbidrag bör bestridas över budgeten och inte med införselavgiftsmedel.

Hampodlingen. Remissinstanserna är genomgående mera negativt inställda till utredningens principiella ställningstagande till frågan om fortsatt stöd åt hampodlingen än vad fallet är i fråga om linodlingen.

Fortsatt stöd förordas uttryckligen på de av utredningen anförda skälen främst av *Sveriges lantbruksförbund*, *Riksförbundet Lin och hampa*, *RLF*, *Skogs- och lantbruksakademien*, *Textilrådet*, *Svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund*, *länsstyrelsen i Gotlands län*, *hushållningssällskapet i Gotlands län*, *drätselkammaren i Visby stad*, *Gotlands handelskammare* och *Gotlands hampodlareförening*.

Lantbruksstyrelsen, statens jordbruksnämnd och styrelsen för lantbruks-högskolan anser att frågan om att bevara hampodlingen bör slutligt lösas först i samband med ett ställningstagande till jordbrukspolitiken i allmänhet och att i avvaktan härpå fortsatt stöd bör utgå till odlingen. Enligt *statskontorets* mening ligger det närmare till hands att slopa hampperedningsverket i Visby än linberedningsverket i Laholm, men ämbetsverket anser dock utredningens förslag kunna godtas.

1960 års jordbruksutredning ställer sig ytterst tveksam till fortsatt stöd åt hampodlingen. Enligt *arbetsmarknadsstyrelsens* mening är det från mera allmänna arbetsmarknadssynpunkter mest rationellt att verksamheten vid hampperedningsverket snarast möjligt avvecklas och att arbetskraften bereds arbete vid företaget med högre produktivitet.

Avveckling av stödet till hampodlingen förordas av *LO* och *Svenska arbetsgivareföreningen* på i huvudsak samma grunder som organisationerna anför i fråga om stödet till linodlingen. *Sveriges industriförbund* och *Sveriges grossistförbund* anser att några bärande skäl inte kan förebringas för att behålla stödet till hampodlingen.

Överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap delar utredningens uppfattning att hampodlingen ur beredskapssynpunkt inte kan tillmätas samma betydelse som linodlingen. Överstyrelsen uttalar att något oavvisligt krav på hampa för beredskapsviktiga ändamål inte föreligger. Å andra sidan är en inhemsk produktion av hampa ett värdefullt tillskott till försörjningen med fiber. Bl. a. *Sveriges lantbruksförbund* och *Riksförbundet Lin och hampa*, som i och för sig inte har någon erinran mot utredningens uppfattning i denna fråga, anför att det liksom i fråga om linodlingen torde bli mycket svårt att åter ta upp hampodlingen om den nu läggs ner.

I fråga om hamphanteringen s betydelse ur arbetsmarknads-synpunkt anför *arbetsmarknadsstyrelsen* att sysselsättningsmöjligheterna på Gotland har förbättrats under senare år och att en ytterligare industriell utbyggnad pågår. Effekten av denna utbyggnad kommer att göra sig fullt gällande under år 1967. Om stödet till hampodlingen slopas bör avvecklingsperioden avvägas med hänsyn till detta förhållande. *LO* anför samma synpunkter på avvecklingen av hampperedningsverket som i fråga om nedläggning av linberedningsverket. *Svenska arbetsgivareföreningen* framhåller att den industriella utbyggnaden på Gotland, särskilt inom det elektrotekniska området, torde vara tillräcklig för att ta emot arbetskraften vid hampperedningsverket.

Länsarbetsnämnden i Gotlands län uttalar att avsevärda svårigheter kommer att uppstå för de anställda om verksamheten vid hampperedningsverket upphör när 1965 års skörd är bearbetad. Nämnden räknar därför med att beredskapsarbete och skyddad sysselsättning måste tillgripas i

större utsträckning, om samtliga skall kunna beredas sysselsättning. *Gotlands hampodlareförening*, som driver beredningsverket, framför liknande synpunkter. Enligt *drättselkammaren i Visby stad* kan de anställda svårigen beredas annat arbete.

Lantbruksstyrelsen anför i fråga om hampodlingens betydelse för jordbruket att det kan bli svårt att finna ersättningsgrödor för hampodling på Gotlands myrjordar om odlingen läggs ner. Liksom linodlingen anses dock hampodlingen vara av underordnad betydelse ur allmän jordbrukssynpunkt. *Länsstyrelsen i Gotlands län* erinrar om att jordbruket i länet har långt större relativ betydelse än vad som är fallet i övriga delar av landet. En omedelbar avveckling av stödet till hampodlingen försämrar enligt länsstyrelsen de allmänna förutsättningarna för jordbruket med tanke på den tillbakagång för kreaturshållningen som blir följderna härav. *Gotlands läns hushållningssällskap* anför liknande synpunkter.

Vad gäller utredningens förslag till utformning av det fortsatta stödet till hampodlingen anför *länsarbetsnämnden i Gotlands län* att övergång till drift av hampodlingsverket i ett skift har skett under hösten 1964. De remissinstanser, som är positiva till fortsatt stöd åt odlingen, godtar också i allmänhet utredningens förslag att stödet skall avse en odling av sådan omfattning att beredningsverket behöver drivas endast i ett skift.

Gotlands hampodlareförening framhåller att det med hänsyn till den ständigt fortgående kostnadsökningen inte torde vara möjligt att under en femårsperiod uppehålla driften vid beredningsverket med oförändrat stöd om man samtidigt inte har möjlighet att genom investeringar genomföra vissa rationaliseringar. Föreningen pekar också på att det förefaller osannolikt att tillräcklig odlingsareal kan erhållas om priset på halm sänks i enlighet med utredningens beräkningar. Mot denna bakgrund anser föreningen det ofrånkomligt att det föreslagna stödet höjs med 50 000 kr. för 1966 års hampskörd. För följande år bör stödet höjas med belopp som motsvarar de ökade lönekostnaderna. Vidare finner föreningen angeläget att föreningens ränteskuld på statslånen skrivs av samt förklarar sig ej heller i fortsättningen ha möjlighet att erlägga någon ränta på dessa lån. *RLF, Sveriges lantbruksförbund, Riksförbundet Lin och hampa* och *Gotlands läns hushållningssällskap* hyser i stort sett samma uppfattning som hampodlareföreningen om behovet av ett större ekonomiskt stöd än vad utredningen föreslår.

I fråga om utredningens förslag till åtgärder, om beslut fattas att avveckla stödet till hampodlingen, har *arbetsmarknadsstyrelsen, LO, Svenska textilarbetareförbundet* och *RLF* samma synpunkter som beträffande motsvarande förslag för linodlingens del.

Forskning och försöksverksamhet beträffande lin och hampa. *Sveriges utsädesförening* framhåller betydelsen av att föreningens verksamhet på området kan fortsätta men förklarar att forskningsarbetet är mycket svårt att förbilliga genom rationaliseringsåtgärder. Oförändrade anslag innebär därför att personal och arbetsvolym måste minskas och därmed att de medel som investerats i laboratoriet blir sämre utnyttjade. *Styrelsen för lantbrukshögskolan* anför att de resurser, som nu disponeras för forskning och försök på området, bör utnyttjas för andra ändamål om lin- och hampodlingen inskränks väsentligt. Om så ej blir fallet, bör försöksverksamheten i sin helhet inordnas i riksförsöksprogrammet och i princip bekostas av statsmedel.

Hallands läns linodlareförening, som understryker forskningens betydelse för lidodlingen, konstaterar att utredningens förslag medför att ökat stöd till forskningen inte blir möjligt från linberedningsverkets sida. Föreningen föreslår därför att det bidrag av 14 000 kr., som hittills utgått till Riksförbundet Lin och hampa, i fortsättningen används för att förstärka Sveriges utsädesförenings verksamhet på området.

Departementschefen

Odlingen av spånadslin och hampa har fått särskilt stöd allt sedan den återupptogs i större skala under andra världskriget. Stödet har utgått i form av pristillägg eller garantipris till odlarna samt statliga lån för att igångsätta och driva beredningsverk som förädlar halm av lin och hampa till råvara för spinneriindustrin. Frågan om stödet till lin- och hampodlingen har senast mera ingående övervägts av 1961 års riksdag (prop. 49, JoU 17, rskr 169), då för linodlingens del beslut fattades om stöd för 1961—1964 års skördar och för hampodlingens del i fråga om 1961 års skörd. Sedermera har genom beslut av riksdagen stödet utsträckts till att omfatta tiden t. o. m. 1965 års skörd av såväl lin som hampa.

Frågan om stödet på längre sikt åt spånadslin- och hampodlingen har övervägts av en särskild utredning. Denna föreslår, såsom närmare framgår av redogörelsen i det föregående, att fortsatt stöd skall utgå under en tid av fem år för att upprätthålla en begränsad odling av lin och hampa. Remissinstansernas uppfattning om önskvärdheten av att behålla odlingen är starkt varierande.

Utredningen och remissinstanserna är ense om att lin- och hampodlingen inte kan vidmakthållas utan särskilt stöd. Några remissinstanser, däribland lantbruksstyrelsen och statens jordbruksnämnd, förordar att frågan om lin- och hampodlingens framtid inte avgörs förrän i anslutning till att beslut fattas om de riktlinjer för den framtida jordbrukspolitiken, som f. n.

överbägs av 1960 års jordbruksutredning, och att i avvaktan härpå fortsatt stöd utgår enligt provisoriska grunder. För min del anser jag att ett provisorium av flera skäl inte är lämpligt. Enligt min mening bör vidare frågan om stöd åt lin- och hampodlingen inte bedömas efter samma grunder som när det gäller jordbruksprodukter av betydelse för livsmedelsförsörjningen. Jag vill också hänvisa till att 1960 års jordbruksutredning i sitt remissytt-rande inte sätter i fråga att utredningens resultat skall avvaktas. Jag förordar sålunda att ställning nu tas till frågan om lin- och hampodlingens framtid.

Utredningen tillmäter *linodlingen* avsevärd betydelse ur beredskapssynpunkt. Om odlingen läggs ner helt, blir det enligt utredningen nödvändigt att genom lagring, som beräknas kosta 1,5 milj. kr. per år, trygga behovet av linfiber m. m. under en eventuell avspärrning. Det är däremot inte nödvändigt att vidta åtgärder i beredskapssyfte, om odlingens omfattning minskas till hälften av nuvarande areal. Överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap framhåller bl. a. att de av utredningen uppställda beredskapskraven betydligt överstiger målsättningen för den försörjningsberedskap som tillämpas i fråga om andra varor som överstyrelsen lagrar. Mot bakgrunden av att uthålligheten beträffande olika försörjningsviktiga varor om möjligt bör vara lika stor anser överstyrelsen att en nedläggning av linodlingen inte behöver kompenseras med beredskapslagring av den omfattning som utredningen anger.

Med utgångspunkt från sina överbägsanden och kostnadsberäkningar rörande beredskapslagring av linfiber m. m. anser utredningen ett fortsatt stöd till linodlingen, vilket drar ungefär samma kostnad som lagringen, vara försvarligt. Detta innebär enligt utredningen att kostnaderna för stödet måste minskas från f. n. 2 milj. kr. till 1,5 milj. kr. för år. För att en sådan minskning skall kunna ske finner utredningen att såväl nuvarande odlingsareal som beredningskapacitet bör begränsas till ungefär hälften. Utredningens förslag härom, som går ut på att linberedningsverket i Laholm skall drivas i ett i stället för två arbetsskift, kritiseras av ett stort antal remissinstanser. Dessa framhåller dels att driftsinskränkningarna ur både samhällsekonomisk och företagsekonomisk synpunkt är olämpliga, dels att utredningen underskattar kostnaderna för en begränsad odling och drift. I det senare hänseendet pekas på att utredningen inte tagit hänsyn till inverkan av framtida löneökningar samt att betalningen till odlarna för linhalm måste höjas. Det bör även erinras om att länsstyrelsen i Hallands län upplyser att linberedningsverket är den största vattenförorenaren i Lagans nedre lopp och att ett enklare reningsverk uppskattas medföra en investeringskostnad av 900 000 kr. och en årlig driftskostnad av 135 000 kr.

Av vad överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap anför synes enligt min mening framgå att försörjningsberedskaperna i fråga om linfiber m. m.

kan tillgodoses till lägre kostnad än utredningen räknar med. Å andra sidan synes de synpunkter, som vissa remissinstanser framför beträffande lämpligheten av och kostnaderna för att driva linberedningsverket med en till hälften minskad kapacitet, inte kunna fränkännas berättigande. Det är sålunda sannolikt att driftskostnaderna för beredningsverket blir högre än vad utredningen beräknar. Vidare kan vissa investeringar bli ofrånkomliga. Mot denna bakgrund är det uppenbart att åtminstone på sikt en jämförelse mellan kostnaderna för stöd åt fortsatt linodling och för beredskapslagring utfaller till lagringens fördel. Med hänsyn till det anförda anser jag inte beredskapssynpunkterna utgöra tillräckligt skäl för att lämna stöd till fortsatt odling av spånadslin.

Bland övriga skäl som påverkar frågan om stödet till linodlingen märks arbetsmarknadssynpunkterna. Arbetsmarknadsstyrelsen, LO och Svenska arbetsgivareföreningen förordar i sina remissyttranden under hänvisning till den allmänna bristen på arbetskraft att linberedningsverket läggs ner. Enligt min mening måste dessa synpunkter tillmätas stor vikt. Det är givet att, såsom bl. a. de lokala remissinstanserna påpekar, rådande åldersfördelning bland beredningsverkets personal kan leda till vissa svårigheter ur sysselsättningssynpunkt vid en avveckling. Detta kan dock inte utgöra något avgörande skäl att upprätthålla verksamheten, eftersom sådana svårigheter även framgent kan uppkomma. Jag vill framhålla att det, såsom länsstyrelsen i Hallands län påpekar, är lättast att avveckla linberedningsverket under en högkonjunktur såsom den nu rådande.

Ur allmän jordbrukssynpunkt får linodlingen enligt lantbruksstyrelsen anses vara av underordnad betydelse. Åtskilliga remissinstanser framhåller dock linets värde som ett led i växtföljden. Vidare anføres som skäl för att behålla nuvarande stöd till linodlingen att andra jordbruksgrödor åtnjuter minst lika stort stöd räknat per hektar. Härjämte hävdas att användningen för andra grödor av den areal där lin nu odlas leder till överskott som är svåra att avsätta.

Enligt min mening finns ej anledning att vid behandling av frågan om stöd till linodlingen jämföra med det stöd som lämnas till produktion av livsmedelsråvaror. Jag vill även framhålla att f. n. mångdubbelt större areal åkerjord än de ca 2 000 ha som används för linodling årligen tas ur produktionen. Med hänsyn bl. a. härtill synes knappast den omständigheten att linodlingsarealen friställs för annan jordbruksproduktion kunna inverka på riskerna för överproduktion.

Såväl utredningen som vissa remissinstanser framhåller att förekomsten av en linodling medför vissa fördelar ur spinneriindustrins synpunkt vid prisförhandlingar med utländska leverantörer. Å andra sidan uttalar Sveriges grossistförbund att sådana skäl kan åberopas för stöd åt flertalet inhemska produkter.

Mot bakgrunden av det anförda finner jag att tillräckliga skäl ej längre

föreligger att lämna stöd för att vidmakthålla en inhemsk odling av spånadslin. I likhet med flera remissinstanser anser jag dock att odlingen och beredningen av lin bör avvecklas så att minsta möjliga störningar på arbetsmarknaden uppkommer. Även andra skäl talar för att verksamheten så vitt möjligt avvecklas under en övergångsperiod, då fortsatt stöd i nuvarande eller begränsad omfattning utgår. I anledning härav har jag haft överläggningar med företrädare för Hallands läns linodlareförening, som äger linberedningsverket i Laholm. Dessa har härvid yrkat på att linodlingen bör få sådant stöd att verksamheten vid beredningsverket kan fortgå i nuvarande omfattning. Samtidigt har de dock förklarat att, om principbeslut nu fattas att stödet skall upphöra, det knappast är möjligt att få till stånd odling och behålla arbetskraft i tillräcklig omfattning för att under en övergångsperiod på ett par år upprätthålla driften vid linberedningsverket. Under sådana förhållanden har de uttalat sig för att driften läggs ner då nu befintliga lager av linhalm är bearbetade. Om driften upprätthålls i två arbetsskift, beräknas dessa lager räcka till september eller oktober 1966. Vid en partiell driftsinskränkning under avvecklingstiden kan lagren väntas räcka över årsskiftet 1966/67.

Med hänsyn till vad som sålunda framkommit finner jag det inte möjligt att genom fortsatt stöd till linodlingen under en övergångsperiod tillgodose de i och för sig berättigade önskemål som har framkommit om successiv avveckling av linodlingen och linberedningen. En viss övergångsperiod uppkommer dock genom att driften vid linberedningsverket upprätthålls så länge det nu befintliga lagret av linhalm räcker. Såsom framgår av det föregående blir det därför sannolikt inte aktuellt att lägga ner driften vid beredningsverket förrän under senare delen av år 1966 eller början av år 1967. För att underlätta för linberedningsverkets anställda att få annan sysselsättning bör så snart riksdagens beslut föreligger arbetsmarknadsmyndigheternas uppmärksamhet fästas på det ändrade sysselsättningsläge som uppkommer i och med att verket läggs ner. Det torde vidare kunna förutsättas att linodlareföreningen vid avvecklingen av driften samråder med arbetsmarknadsmyndigheterna och berörda kommunala organ. — Jag vill även anmäla att så snart riksdagens beslut föreligger överstyrelsens för ekonomisk försvarsberedskap uppmärksamhet bör fästas på det ändrade läge som uppkommer i fråga om försörjningen med linfiber m. m. Det åligger överstyrelsen att vidta eller föreslå de åtgärder som i anledning härav kan erfordras ur beredskapssynpunkt.

För att ytterligare underlätta omställningen för personalen vid linberedningsverket bör liksom tidigare skett vid nedläggning av sådana beredningsverk viss avgångsersättning utgå. Med hänsyn till de särskilda omständigheterna i detta fall bör ersättningen bestridas med statsmedel, oavsett att arbetsmarknadens parter numera inrättat en fond för avgångsbidrag. Villkoren för ersättningen bör enligt min mening utformas som en kombina-

tion av de grunder som gällt vid tidigare nedläggningar av linberedningsverk och dem som tillämpas för bidrag ur den nyss nämnda fonden. Ersättning bör utgå till person som varit anställd minst fem år vid beredningsverket och som avskedas till följd av allmän eller partiell driftsnedläggelse. Om särskilda skäl föreligger, bör ersättning kunna utgå även till annan anställd.

Vid avvägningen av avgångsersättningens storlek bör hänsyn tas till såväl anställningstidens längd som åldern. Jag föreslår sålunda såsom grundbidrag vid en anställningstid av minst fem år 1 000 kr., minst tio år 1 500 kr. och minst femton år 2 000 kr. Härutöver bör tilläggsbidrag med hänsyn till ålder, då anställningen upphör, utgå enligt följande tabell.

Ålder	kr.	Ålder	kr.
50—55 år	1 000	59 år	4 200
56 »	1 800	60 »	5 100
57 »	2 600	61—66 »	6 000
58 »	3 300		

Handikappad personal bör oavsett ålder och anställningstid kunna erhålla avgångsersättning med högst 8 000 kr., vilket motsvarar högsta förekommande ersättning enligt de bestämmelser jag nyss förordat. Kungl. Maj:t eller myndighet, som Kungl. Maj:t bestämmer, bör äga besluta om och meddela närmare föreskrifter rörande avgångsersättning.

Kostnaderna för avgångsersättningar till personalen vid linberedningsverket uppskattar jag till ca 650 000 kr. Eventuella kostnader under innevarande budgetår för avgångsersättningar bör få belasta det under riksstatens nionde huvudtitel uppförda förslagsanslaget Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. I fråga om täckande av medelsbehovet under budgetåret 1966/67 för ifrågakvarande ändamål återkommer jag vid anmälan av den särskilda proposition varvid jag ämnar behandla bl. a. nyss nämnda anslag.

Linodlareföreningen bör i avvaktan på linberedningsverkets nedläggning och därpå följande likvidation erhålla fortsatt anstånd med räntebetalning och amortering på föreningens lån ur hemslöjdslånefonden. Vid de förut nämnda överläggningarna med företrädare för Hallands läns linodlareförening har uttalats att under den tid verket drivs för att bearbeta befintliga lager av linhalm likviditetssvårigheter kan tänkas uppkomma. Eftersom en nedläggning av driften i förtid av sådan orsak bör undvikas, bör Kungl. Maj:t äga ta i anspråk medel ur det förut nämnda förslagsanslaget Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för att vid behov såsom tillfälligt lån kunna ställa erforderliga rörelsemedel till linodlareföreningens förfogande.

I enlighet med vad som tillämpats vid tidigare nedläggning av linberedningsverk bör Kungl. Maj:t äga förklara att krav på återbetalning av statens

fordringar inte skall framställas förrän i samband med likvidation och att därvid dessa fordringar — med undantag för nyss nämnda tillfälliga lån — skall äga sämre rätt än övriga fordringar. Kungl. Maj:t bör därjämte äga efterge statens fordringar i den utsträckning som behövs för att medlemmarna i linodlareföreningen skall återfå högst hälften av det av dem satsade insatskapitalet. Belopp som eftergetts bör täckas via fonden för oreglerade kapitalmedelsförluster.

Hampodlingen har enligt utredningen inte samma betydelse ur beredskapssynpunkt som linodlingen. Denna uppfattning delas av överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap, som uttalar bl. a. att något oavvisligt krav på tillgång till hampa för beredskapsviktiga ändamål inte föreligger. Med hänsyn härtill finns enligt min mening ej längre skäl att ur beredskapssynpunkt vidmakthålla hampodlingen.

Ur allmänna arbetsmarknadssynpunkter förordar arbetsmarknadsstyrelsen, LO och Svenska arbetsgivareföreningen att hampberedningsverket i Visby läggs ner. Arbetsmarknadsstyrelsen hänvisar därvid till att sysselsättningsmöjligheterna på Gotland förbättrats under senare år och att en ytterligare industriell utbyggnad pågår. De lokala remissinstanserna hävdar däremot att det är svårt att bereda beredningsverkets personal annat arbete. Även om vissa tillfälliga sysselsättningssvårigheter kan uppkomma, om beredningsverket läggs ner, kan med hänsyn till vad arbetsmarknadsstyrelsen anför detta förhållande enligt min mening inte utgöra tillräckligt skäl för att på sikt upprätthålla driften vid verket.

Åtskilliga remissinstanser erinrar om betydelsen av hampodlingen för jordbruket på Gotland. Ehuru vissa svårigheter kan uppstå att finna ersättningsgrödor för hampan på de myrjordar där den odlas, anses dock enligt lantbruksstyrelsen odlingen vara av underordnad betydelse ur allmän jordbrukssynpunkt. För min del anser jag att spørsmålet bör ses mot bakgrunden av att hampodlingen minskat så att den år 1964 omfattade endast 530 ha av de något över 80 000 ha åkerjord som finns på Gotland.

Med hänsyn till det anförda och till att, såsom utredningen framhåller, svårigheter efter hand uppkommit att finna avsättning för hampfiber finns enligt min mening ej längre bärande motiv för stöd åt hampodlingen. Såsom flera remissinstanser framhåller kan det vara önskvärt att odlingen och beredningen avvecklas under en övergångsperiod. Arbetsmarknadsstyrelsen uttalar sålunda att den pågående industriella utbyggnaden på Gotland beräknas få full effekt först under år 1967. I syfte att undersöka möjligheterna att avveckla verksamheten under en övergångsperiod på något år, då fortsatt stöd skulle utgå, har jag haft kontakt med företrädare för Gotlands hampodlareförening, som äger hampberedningsverket. Härvid har dock framkommit att det, om principbeslut nu fattas att stödet till hampodlingen skall upphöra, i likhet med förhållandena vid linberedningsverket inte anses föreligga förutsättningar att upprätthålla driften längre tid än vad som er-

fordras för att bearbeta befintliga halmlager. Dessa beräknas räcka för drift av verket t. o. m. juni 1966.

Liksom fallet är i fråga om linet finner jag det sålunda inte möjligt att genom fortsatt stöd till odlingen under en övergångsperiod tillgodose de i och för sig berättigade önskemålen om en successiv avveckling av hampodlingen och hampberedningen. En kortare övergångsperiod uppkommer dock genom att driften vid hampberedningsverket, såsom framgår av det föregående, torde kunna upprätthållas t. o. m. juni 1966. För att underlätta för beredningsverkets anställda att få annan sysselsättning, när verket läggs ner, bör så snart riksdagens beslut föreligger arbetsmarknadsmyndigheternas uppmärksamhet fästas på det ändrade sysselsättningsläget. Det torde vidare kunna förutsättas att hampodlareföreningen vid avvecklingen av driften samråder med arbetsmarknadsmyndigheterna och berörda kommunala organ.

För att ytterligare underlätta omställningen bör till personalen utgå avgångsersättningar av statsmedel enligt samma grunder som jag förordat för linberedningsverkets personal. Kostnaderna för ersättningarna uppskattar jag till ca 150 000 kr. Dessa kostnader bör bestridas på samma sätt som jag har föreslagit beträffande motsvarande kostnader vid linberedningsverkets avveckling.

Vad jag vid behandlingen av avvecklingsfrågorna beträffande linberedningsverket förordat i fråga om anstånd med räntebetalning och amortering på lån ur hemslöjdslånefonden, täckande av eventuellt uppkommande behov av driftskapital samt återbetalning, förmånsordning och eftergift av statens fordringar bör tillämpas även vid avvecklingen av hampberedningsverket.

Såsom närmare framgår av redogörelsen i det föregående utgår statsmedel för viss *forsknings- och försöksverksamhet beträffande spånadslin och hampa*. Endast mycket obetydlig odling av dessa växter kan väntas förekomma när stöd ej längre utgår. Med hänsyn härtill anser jag att det inte finns anledning att vid Sveriges utsädesförening och lantbrukshögskolan bedriva särskild forsknings- och försöksverksamhet i fråga om dessa växter och produkter av dem. De medel, som för ändamålet inräknats i statsbidraget till utsädesföreningen, bör under nästa budgetår få disponeras av föreningen för att täcka kostnader för den personal som sysselsatts vid linlaboratoriet. Frågan om medlen skall kvarstå även för följande budgetår får prövas vid den årliga budgetbehandlingen. De medel som tagits i anspråk för ifrågavarande ändamål ur lantbrukshögskolans anslag till försöksverksamhet bör stå till förfogande för andra försök.

Det ränte- och amorteringsfria lån ur fonden för låneunderstöd, som Sveriges utsädesförening erhöll genom beslut av 1943 års riksdag för att finansiera uppförandet av ett nytt linlaboratorium, bör få kvarstå tills vidare.

Något villkor att lånet skall återbetalas om laboratoriet läggs ner bör givetvis inte gälla i fortsättningen. Laboratoriebyggnaden torde av föreningen kunna användas för andra ändamål inom dess verksamhetsområde.

Av förut nämnda skäl bör efter utgången av innevarande budgetår statsbidrag ej längre utgå till Riksförbundet Lin och hampa eller till Sveriges allmänna linodlingsförening.

Under återopande av vad jag anfört i det föregående hemställer jag, att Kungl. Maj:t föreslår 1966 års riksdag att

- a) godkänna vad jag i det föregående förordat rörande avveckling av stödet till odlingen av spånadslin och hampa,
- b) godkänna vad jag föreslagit om avgångsersättningar till anställda vid lin- och hampberedningsverken,
- c) medge de åtgärder i fråga om statens fordringar hos Hallands läns linodlareförening och Gotlands hampodlareförening som jag förordat i det föregående,
- d) bemyndiga Kungl. Maj:t att bevilja föreningarna tillfälliga lån i enlighet med vad jag förordat,
- e) godkänna vad jag anfört rörande forsknings- och försöksverksamheten beträffande spånadslin och hampa.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Hubert Thorsson